

REVISTA CULTULUI MOZAIC

Anul XIX

TIȘRI 5734

12 pagini, 1 leu

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : BUCUREȘTI, STR. SF. VINERI 9 — TELEFON 15.50.90

Sărbătoare a prezenței divine

Citeva zile după Iom Kipur, ziua austerității și a iertării, care cheamă la examenul conștiinței și la reîntoarcerea spre Domnul, o săptămână de bucurie începe cu Sucot, sărbătoarea corturilor.

Originea istorico-religioasă a sărbătorii de Sucot este astfel exprimată în Tora: „În corturi, a spus Domnul, i-am făcut să locuiască pe copiii lui Israel, după ce i-am scos din Mitzraim”. Tradiția tal-mudică a completat acest text: „În afara corturilor propriu zise, cerul i-a înconjurat pe evrei cu norii gloriei în timpul peregrinărilor lor prin deșert până în sinul Țării promise”.

Oricare ar fi interpretarea dată acestei ultime aserțiuni: nori de prosepetime, etc., se întrevade preocuparea tradiției de a da sărbătorii corturilor o semnificație spirituală: este solemnitatea celebrată sub semnul protecției divine, al providenței.

Și dacă această sărbătoare succede imediat lui Iom Kipur și nu sărbătorilor de Pesah sau Șavuot, de pildă, faptul, cu semnificație precisă, se datorește legăturii strânse dintre Sucot și Ziua iertării.

Intr-adevăr, am trecut printr-o luptă interioară, prin frământări, înainte de a proceda la bilanțul actelor noastre trecute, înainte de a căpăta conștiința călăuză, înainte de a lua hotărârea să ne îndreptăm greșeliile și să ducem o viață mai curată. Am implorat iertarea și am obținut-o cu prețul promisiunii făcute în fața Creatorului că vom înălțura tot ce e rău și nedemn în comportamentul nostru și în faptele noastre. Dar sintem, oare, capabili întodeauna să ne debarasăm, de la o zi la alta, de tarele morale, de înclinările noastre rele? Nu sintem, oare, din nou „furați” de obiceiurile noastre vechi? Nu regretăm că am hotărât prea repede să renunțăm la unele concepții și comportări?

Stabilind legătura dintre Iom Kipur și Sucot, tradiția ne transmite mesajul său salutar:

Părăsiți locuințele voastre obișnuite! Construiți un cort care va fi timp de șapte zile reședința voastră permanentă!

Respirați, în acest adăpost fragil, aerul de afară. Acolo, în acea liniște, mai aproape de natură, vă veți regăsi pe voi înșivă, veți descoperi mai bine forța care vă va menține în hotărârile voastre spre perfecțiune și spre mai bine.

Seara, veți ridica privirile, prin acoperișul plin de ochiuri al adăpostului vostru improvizat, și veți fi, astfel, mai aproape de stelele scinteietoare, de crea-tor.

În timpul zilei, în adăpostul vostru deschis, razele soarelui vă vor scălda cu lumina lor binefăcătoare.

Trăind astfel, în plină natură, departe de ambianța obișnuită a caselor voastre, veți rupe cu traiul rutinier. Această ruptură va fi oglinda voinței și hotărârii voastre de a rupe cu tot ce era rău în trecut, de a corecta erorile.

Dacă, în această locuință temporară, simbol al fragilității pămîntești, veți medita și vă veți ruga, veți încerca dobîndirea dependenței de Dumnezeu, dobîndind totodată conștiința că viața era un sens și un țel și că ea merită să fie trăită.

„O dată solemnitățile lui Tișri terminate, modestul și fragilul cort de Sucot

va dispărea. Va rămîne însă mesajul său luminos, tonic.

Pentru a ne smulge din atmosfera de gravitate a lui Iom Kipur, Tora ne invită la bucurie, mai aproape de natură.

În timp ce Pesah simbolizează epoca eliberării noastre, în timp ce Simhat Tora simbolizează momentul primirii Torei, Sucot simbolizează epoca bucuriei. Intr-adevăr, cum glăsuiește Tora;

„Te vei bucura de această sărbătoare, tu, soția ta, fiul tău, fiica ta, servitorul tău, servitoarea ta, străinul, orfanul și văduva care trăiesc în orașele tale”

„Vă veți bucura în fața Domnului vostru etern”

„Tu nu vei fi decît bucurie” *Vehaita ach sameah!*

Este un apel la bucurie spirituală, o invitație la seninătate. Seninătatea ce care-ți-o dă sentimentul apropierei de natură și de Creator, sentimentul prezenței divine.

„Să citești această Lege...”

Una din prescripțiile legate de Sucot este cea cu privire la porunca *Hakel* (Adunare), adică obligația monarhului de a aduna întregul popor la expirarea perioadei de smita, cu ocazia sărbătorii de Sucot și a citi în fața lor capitole din sulul Mișnei Tora (cartea a V-a denumită Deuteronom). Pe cînd alte prescripții referitoare la sărbătoarea de Sucot nu sînt enunțate în termeni destul de clari în Tora, porunca „Hakel” a fost descrisă pe larg, cu lux de amănunte. Iată textul versetului din Deuteronom, 31,10—12: „La sfîrșitul celor 7 ani, în anul iertării daturilor, la sărbătoarea corturilor, cînd tot Israelul va veni să vadă fața Domnului Dumnezeuului tău, în locul pe care-l va alege, să citești legea aceasta în urechile întregului Israel: Stringe atunci poporul: bărbații, femeile, copiii și străinii din așezările tale, ca să se deprindă să cîntească pe Domnul Dumnezeuul lor și să se străduiască la împlinirea tuturor poruncilor legii acesteia”.

Învățați Talmudului au stabilit că sulul sfînt al regelui nu conținea decît cartea a V-a (Deuteronomul) pe care o citea în fața poporului adunat.

Adunarea și lectura deveneau necesare, fiindcă perioada de șapte ani era considerată ca un timp în care multe porunci vechi căpătau interpretări noi și alte porunci noi, bazate pe Tora, erau create.

Primul care a împlinit această poruncă a fost Iehosua ben Nun. Vorbind despre felul cum era adusă la îndeplinire porunca *Hakel*, Maimonide spune printre altele: „Chiar cei mai mari înțelepți și învățați, care cunoșteau întreaga Tora, erau obligați să asculte cu cea mai mare atenție citirea regelui, fiind considerată ca o repetare a actului de pe muntele Sinai”.

PREȘEDINTELE NICOLAE CEAUȘESCU A PRIMIT PE PREȘEDINTELE C. M. E.

Președintele Republicii Socialiste România, domnul Nicolae Ceaușescu, a primit în ziua de 24 septembrie a.c., pe Nahum Goldmann, președintele Congresului Mondial Evreiesc, aflat într-o vizită particulară în țara noastră.

La întrevedere a participat Armand Kaplan, director al Departamentului relații internaționale al Congresului Mondial Evreiesc.

Vizita d-lui dr. Nahum Goldman

Obștea din România a primit cu respectul și considerația cuvenite personalităților proeminente pe d-l. dr. *Nahum Goldmann*, președintele Congresului Mondial Evreiesc, vechi și încercat prieten al țării și comunității noastre. Domnia sa a fost însoțit de d-l. *Armand Kaplan*, directorul Departamentului pentru relațiile internaționale al C.M.E. Survenită la numai cîteva zile după Roș Hașana și înainte de Iom Kipur, această vizită de bun augur se va înscrie — cum s-a exprimat Eminența Sa d-l. Șef rabin dr. *Moses Rosen* — în cartea vieții celei bune, a realizărilor pe care le vom înfăptui cu toții, conducători și filii ai obștei, în anul 5735 care a început.

Agenda, foarte încărcată, a președintelui Congresului, nu i-a îngăduit să consacre decît un timp foarte limitat acestei vizite. Doriința mărită de a domniei sale a fost de a-și fi prelungit această vizită, căci experiența și realizările obștei evreiești din România sînt remarcabile și de cel mai mare interes pentru viața evreiască în general. Obligațiile multiple i-au făcut prezența necesară în altă parte; în schimb, cu energia și dinamismul ce caracterizează personalitatea d-sale, a folosit fiecare ceas la maximum, dornic să cunoască nemijlocit cît mai multe aspecte ale vieții noastre comunitare.

ÎN CANCELARIA

D-LUI ȘEF RABIN

Momentul inițial al vizitei s-a desfășurat în cancelaria Eminenței Sale, în după amiaza zilei de 23 septembrie a.c. Aici, unde bate inima obștei, în centrul ei vital, se aflau în acele momente solemne membrii Comitetului de conducere al Federației Comunităților Evreiești din România, precum și președinții principalelor comunități din țară. În numele tuturor, președintele Federației, d-l. Șef rabin, a adresat distinșilor oaspeți un călduros și frățesc *Baruh Haba*, străvechiul nostru salut de bun venit.

A fost acest prim contact mai mult decît o vizită protocolară; ea a avut un caracter constructiv, de lucru.

Răspunzînd interesului oaspeților, Eminența Sa a înfățișat principalele aspecte ale activității Federației și comunităților noastre. „De la ultima d.v. vizită — a spus

d-l. Șef rabin — au trecut șapte ani, iar în acest răstimp România socialistă a făcut progrese uriașe în toate domeniile. În calitate de om politic, cunoașteți foarte bine că prestigiul țării și al președintelui Ceaușescu au sporit imens pe arena internațională. Toate acestea vă sînt bine cunoscute, căci vă numărați printre prietenii și admiratorii sinceri ai României. Sînt bucuros să pot adăuga că acești ani au fost fecunzi și pentru obștea evreiască din țară. În climatul de libertate deplină, de respect și înțelegere ce caracterizează atmosfera publică de noi, avem pe deplin posibilitatea de a rămîne credincioși religiei și tradiției noastre, fiind în același timp cetățeni loiali ai acestei țări. Lăcașele noastre de cult, cultură și asistență — pe care vă invităm să le vizitați — vă vor spune, desigur, mai mult în această privință decît cuvintele. În ce mă privește, sînt bucuros că veți avea acum prilejul să vedeți tabloul vieții noastre libere de cult și comunitare, despre care, de atîtea ori, am vorbit de la tribuna Congresului Mondial Evreiesc, în sesiunile sale de la Geneva, Paris, Ierusalim sau New York”.

Mai departe, d-l. Șef rabin a arătat că în cele aproape 70 de comunități din țară funcționează 150 de temple și sinagogi care, mai ales în această perioadă a marilor sărbători ale anului mozaic, sînt pline de credincioși; despre cursurile de Talmud Tora ce și-au reluat de curînd activitatea în 26 de comunități și în care se învață slova noastră sfîntă și bazele religiei mozaice; despre cursurile de iudaistică și despre corurile care activează în cadrul principalelor comunități; despre felul cum este organizată alimentația rituală și despre cele 10 restaurante ale obștei. Concomitent cu slujirea lui Dumnezeu, cu studiul învățturii sacre, obștea noastră nu uită nici cel de-al treilea comandament iudaic — grija pentru semenul în nevoie. De la acest principiu decurge în mod firesc activitatea de asistență socială pe care Federația, cu sprijinul material al Joint-ului, o desfășoară în ultimii ani, cu rezultate tot mai îmbucurătoare. Această activitate îmbracă aspecte multiple, adecvate condițiilor concrete din sinul obștei — ajutor material în bani, alimente, combustibil, medica-

(Continuare în pag. VI-a)

VIZITĂ PROTOCOLARĂ

În ziua de 24 septembrie a.c. Excelențele lor *Iohanan Cohen*, ambasadorul statului Israel la București, cu soția, *Mordehai Avgar*, ministru-consilier, cu soția și *Itzhak Aialon*, prim-secretar, au făcut o vizită protocolară Eminenței Sale d-l. Șef rabin și d-nei dr. *Rosen*, cărora le-au prezentat tradiționalele felicitări cu prilejul noului an mozaic 5735.

Eminența Sa a transmis coreligionarilor din Israel sacerdotale binecuvîntări de pace și prosperitate.

Întrevederea s-a desfășurat într-o atmosferă cordială.

D-l. dr. *Nahum Goldmann* vorbind la Templul coral

Influența Bibliei asupra literaturii franceze

Influența Bibliei și a altor scrieri ebraice se face simțită în literatura franceză începând din secolul al XII-lea. Un fenomen interesant îl reprezintă istorioarele populare în versuri din secolele al XII-lea și al XIII-lea, denumite fabliaux care au avut ca sursă importantă de inspirație povestirile din Midraș și Hagada. Fabulele, parabolele și povestirile didactice abundau în literatura talmudică, Mislai Sualim (fabulele vulpilor) se amestecau cu fabulele lui Esop și cu povestiri indiene, după cum reiese din compilațiile unor scriitori evrei ca Berechiah ben Natronai ha-Nakdan și Isaac ben Joseph din Corbeil. Aceste compilații, traduse în limba latină de către Petrus Alfonsi și Jean de Capua au trecut în patrimoniul francez sub formă de fabliaux. Au avut loc și transpuneri literare, Gustave Cohen, cercetător al literaturii medievale fiind primul care a remarcat că povestirea midrașică a orbului și ologului (Sanh. 91 a) a devenit istorioara franceză a sfințitului Martin. Povestirea „celor trei inele” a fost sursa de inspirație pentru Dit du Vrai Aniel, scris de un autor necunoscut.

În evul mediu cunoștințele biblice erau apanajul clerului; motiv pentru care cuvintele ebraice, expresiile biblice, idiomurile și proverbele au pătruns în limba franceză prin intermediul preoților. Ca și în alte părți ale Europei, mulți termeni ebraici au fost încorporați prin intermediul limbii eline și a celei latine. De remarcat că introduse în vorbirea franceză, unele cuvinte ebraice și-au extins sau modificat sensul. Așa de pildă expresia tohu-bohu a devenit sinonimă cu haos, talmeș-balmes; jeremiade, lamentare; moise, coș pentru noi născuți; cabale, intrigă, ca și în germană.

Unele expresii sau formulări din Biblie au pătruns și în limba franceză, ca de altfel și în alte limbi europene; trouver grace (a găsi har); amis de Job (consolatori ai lui Iov), bouc emissaire (șap ispișitor). Introducerea ebraismelor a fost stimulată de apariția a două versiuni ale Bibliei: Bible Complete, apărută din inițiativa universității din Paris în anul 1235 și Bible Historiale a lui Guyard des Moulins, în 1295. Până la Reformă acestea au fost singurele versiuni în limba franceză ale Bibliei.

În afara unor referințe risipite în opera lui François Villon, temele biblice și-au făcut mai vizibilă apariția în literatura franceză în secolul al XVI-lea, sub influența atât a Renașterii cit și a Reformei, când se manifestă un larg interes atât pentru limba ebraică cit și pentru textul original al Bibliei. În anul 1530, François I a înființat Collège des Trois Langues (numit mai târziu Collège de France) ca centru de învățământ, independent de Sorbona. În spiritul principiilor umaniste ale Renașterii au fost create aici catedre de matematică, latină, greacă și ebraică.

„Întoarcere la surse” — principiu proclamat de noile curente religioase ce au apărut în secolul al XVI-lea — a stimulat realizarea unor noi traduceri ale Bibliei de către Jacques Lefevre d'Étaple (1523–30), Robert Olivetan (1535) și Sebastian Chateillon (1551). Poetul protestant Clement Marot a tradus în versuri 50 de Psalmi care au apărut în 1545 și ulterior în numeroase alte ediții.

Dintre clasicii francezi, François Rabelais a acordat o mare importanță studiului limbii ebraice și al lucrărilor talmudicilor și cabaliștilor. Ebraica era studiată în mod sistematic atât în cercetările catolice cit și în cele protestante. Poetul episcopul Pontus de Tyard a publicat o traducere a cărții lui Iehuda Abrahanel (Leone Ebreu) de l'Amour. Ebraiștii de seamă neevrei au fost în acea perioadă în Franța Guillaume Postel, Gilbert Génébrard, Blaise de Vignère, Guy Le Fevre de la Borderie. Două poezi protestante, Salluste Du Bartas și Agrippa d'Aubigné s-au inspirat în mare măsură din Biblie. În lucrarea sa Les Tragiques, acesta din urmă descrie suferințele protestanților din Franța, făcând o comparație între aceștia și evrei.

Tot în secolul al XVI-lea încep să apară drame biblice ca Saul le Furieux de Jean de la Taille, având ca temă incapacitatea omului de a înțelege căile providenței, Abraham Sacrifiant de Theodore de Beze; Jephte de Florent Chrestien; Aman și David de Antoine de Montchrestien.

Unul dintre marii dramaturgi ai Franței, Racine scrie cele două tragedii ale sale, considerate capodopere ale dramaturgiei franceze Esther și Athalie de inspirație biblică. Alți doi mari scriitori ai

secolului, Bossuet și Blaise Pascal, acordă o importanță deosebită tematicii biblice.

Romantismul, mișcarea literară și artistică ce-și face drum în secolul al XIX-lea, acordă și el o mare atenție universului biblic. Astfel, Chateaubriand a adus elogii Bibliei pentru unicitatea și universalitatea sa. În Itinéraire de Paris a Jerusalem el prezintă o descriere romantică a călătoriei făcute în Orient având cuvinte de admirație pentru voiața evreilor de a supraviețui și pentru tenacitatea cu care păstrează moștenirea pe care au primit-o de la înaintași Lamar-tine face de asemenea o călătorie în Orient, descriindu-și impresiile și scriind o dramă biblică Saül.

Biblia a fost o sursă permanentă de inspirație pentru Alfred de Vigny și Victor Hugo. Vigny, despre care se spune că știa Biblia pe dinafară, își bazează aproape un sfert din poemele sale care abundă de imagini și expresii ebraice, pe teme biblice (Moise, La fille de Jephthé, La colère de Samson etc.) Hugo a fost cel mai de seamă poet biblic dintre romanticii francezi. El recurge la teme biblice în poemele sale La Conscience (Conștiința), Boz endormi (Boaz adormit), Solomon din La Légende des Siècles.

Gustave Flaubert, unul dintre cei mai mari romancieri francezi, și el călător vestit, descrie în cartea sa Hérodias, Iudea din timpul romanilor, fortăreața Machaerus de la Marea Moartă. Pierre Loti a călătorit de asemenea în Țara sfințită și a scris două cărți de călătorie Jerusalem și La Galilée.

Teme biblice apar în creația unor scriitori din sec. XX, printre care Charles Peguy, Leon Bloy și Paul Claudel. Jean Giraudoux a scris și el două drame inspirate din Biblie: Judith și Sodome et Gomorrhe.

După cel de-al doilea război mondial apar în viața culturală franceză doi mari poezi, catolici, ale căror opere stau sub semnul Bibliei, Pierre Emmanuel și Jean Grosjean. Poemele mistice ale lui Pierre Emmanuel amintesc de Agrippa d'Aubigné și de Victor Hugo, Grosjean își ia aproape toate temele din Biblie și Căbala, titlurile sale fiind elocvente: Cartea celor drepti, Fiii omului, Apocalipsul.

E cazul să semnalăm importanța scrierilor ebraice pentru studiul vechilor dialecte franceze. În cursul evului mediu, evreii din Franța foloseau în mod curent franceza veche, formidând un dialect francez oarecum ebraizat, denumit iudeo-francez, pentru scrierea căruia foloseau caractere ebraice. Un dialect similar era

Andrei Savu

Plecarea spre Auschwitz

Piine și circ,
copilăria-i o minciună.
Nu ne-mplinește nici o evadare
și nu-i drum înapoi.

Am semne la-ndemină, dar cum
să le dispun?
Propria gură te condamnă.
Murim în noi pentru erori și nu o dată
făcându-ne, pe seară, geamantanul.

Apoi, drumul spre gară, nesfârșit,
cu capul plecat și cu buzele strînse,
morți neobosiți.

(Să nu uităm
să spunem până la epuizare cum a fost!)

Credeam că doar vecinul și noi nu.

Călăul ce cînta la piano-forte,
probabil în amurg.

Și florile, în cea de-a treia zi,
și pomul sterp nîcîcînd n-o să rodească
și n-am să-nvăț vreodată răsăditul.

Cînd flăcările vor cuprinde casa,
mă voi urca pe-acoperiș.

Cînd o să ia foc și acoperișul,
vedem noi atunci,
o speranță, oricum, se găsește.

folosit de evreii din sudul Franței, denumit iudeo-provençal. Pentru explicarea unor termeni ebraici mai dificili, Rași și alți comentatori evrei foloseau așa-numitele laazim (glose, în dialectele susmenționate, care au devenit surse extrem de valoroase pentru studierea de către filologi a limbii franceze.

A.B.

Un pionier al istoriografiei ebraice

S-a scurs jumătate de veac de la moartea lui Zeev Wolf Javetz „pionier al istoriografiei ebraice” cum i se zicea pe drept cuvînt. El a fost într-adevăr primul istoric care a scris în ebraică o vastă lucrare de istorie (14 volume) a poporului evreu.

E adevărat că înaintea lui mulți istorici au scris cronici ale poporului evreu, dar toți au folosit în acest scop limbi străine. Primul mare cronicar evreu, Iosephus Flavius (Ioseph ben Gurion Hakohen) a prezentat istoria evreilor din perioada patriarhilor pînă la distrugerea celui de al doilea templu, în lucrarea sa „Antichități iudaice”, apărută în primul secol al erei actuale. Iar în „Războiul evreilor” relatează în calitate de martor ocular istoria luptei eroice a iudeii împotriva legiunilor romane, pînă la tragicul sfîrșit. Lucrările sale au fost scrise însă în grecește.

Istoriografiile evrei medievale se mărgineau la redarea tradițiilor, ca de pildă Abraham ibn Daud în lucrarea sa Sefer Hakabala sau Abraham Zacuto în Sefer Iusașin, sau scriau cronici ale persecuțiilor suferite. Interesul pentru istorie a re-apărut abia în timpul Renașterii. Prima încercare de a scrie o istorie a evreilor de mari proporții a fost a unui neevreu, pastorul francez Basnage, (secolul al XIII-lea). Șase secole mai târziu, Hanns Adams, din Statele Unite, a scris în limba engleză „Istoria evreilor”, prima lucrare de acest gen apărută în America. De fapt, aceste istorii nu au pătruns în lumea evreiască pînă în perioada Haskalei, cînd Isaac Markus Jost, profesor la școala evreiască din Frankfurt pe Main, a publicat, între anii 1820–1847, „Istoria evreilor” în nouă volume, în limba germană, cuprinzînd perioada de la Macabei pînă în timpurile moderne. Era prima lucrare serioasă de acest gen, a unui autor evreu.

Aceste lucrări de început au fost depășite de marea realizare a lui Heinrich Graetz, celebrul istoric evreu și erudit biblic. Monumentala sa „Istorie a Evreilor”, apărută în limba germană în 11 volume (1853–1875) se bazează pe toate sursele disponibile la acea dată.

În secolul nostru, Simon Dubnov a scris o istorie a evreilor în zece volume, în limba rusă. În această lucrare, el reușește — distanțîndu-se de Graetz — să pună accentul asupra factorilor sociali și să prezinte în deosebi evoluția din Europa. Cercetările sale mai ales în ce privește comunitățile din răsăritul Europei constituie un punct de cotitură în istoriografia evreiască.

Zeev Wolf Javetz a fost însă cel dintîi care a scris o istorie a evreilor în limba ebraică. El a fost un fervent susținător al limbii sfînte, militînd pentru reinvierea ei. Ca membru marcant al lui Vaad Halashon (Academia ebraică) din Ierusalim a desfășurat o activitate rodnică pentru îmbogățirea limbii ebraice moderne cu sute de cuvinte provenite din literatura rabinică (Mișna, Talmudul, Midraș, responsele). Bizuindu-se pe fondul lexic existent și în spiritul cel mai autentic al limbii, Javetz a creat cuvinte noi, care ulterior au fost absorbite de limba vorbită și scrisă, ca de pildă „tarbut” (cultură), „kviș” (șosea) etc.

Dar nu numai în domeniul lingvistic și-a câștigat Javetz un loc de cinste. Interpretarea pe care el a dat-o destinului iudaismului, de-alungul generațiilor este impregnată de credința fierbinte în Netzach Israel, protecția divină. El a dedicat aproape 30 de ani monumentalei sale lucrări. Primele șase volume cuprind istoria evreilor în propria lor țară, de la patriarhi la rabi Iehuda Hanasi (secolul al II-lea al erei actuale); celelalte opt volume acoperă o porțiune de 18 secole. Fiecare pagină a cronicii sale este impregnată de o credință nezdruccinată în Tora și tradiția iudaică. Scrișul său respiră dragoste pentru țara sfîntă și pentru poporul ei.

CALCULATOR PE BAZA DE LASER

Una dintre realizările recente ale cercetătorilor de la Institutul de fizică atomică din București este dispozitivul de calcul „CORAL”, destinat efectuării unor calcule matematice foarte utile în știință și tehnică. Bazat pe difracția luminii produsă de un laser, dispozitivul poate efectua un număr mare de operații. Cu ajutorul său este posibilă prelucrarea matematică a unui foarte mare volum de date cu o mare rapiditate, de ordinul vitezei luminii. Aceleași operații ar solicita, la un calculator electronic puternic, cîteva ore de calcul.

UN MARE LAC DE ACUMULARE

La Bucecea, pe riul Siret, se amenajează un mare lac de acumulare care, la încheierea lucrărilor, va însuma un volum de peste 20 miliarde metri cubi. Conduce de aducțiune au și fost instalate pe aproape 19 kilometri. Principala destinație a obiectivului o constituie alimentarea cu apă potabilă și industrială a orașelor Botoșani și Dorohoi. De asemenea, acumularea de la Bucecea va permite irigarea a peste 8 000 de hectare și protejarea de inundații a unor mari suprafețe agricole.

CONCURS CORAL

În anii 1971–1974 s-a desfășurat concursul coral interjudețean „Cîntare patriei”. Acest concurs a antrenat — de-a lungul celor 114 emisiuni la televiziune — 409 formații corale din toate județele, cuprinzînd peste 40 000 de artiști amatori. Au fost prezentate 1 300 lucrări corale, dintre care aproape 500 în primă audiere. Sala Operei Române din București a găzduit actul final al acestei mari întreceri — Gala laureaților. Marele trofeu al concursului a fost obținut de județele Dimbovița, Arad și de Municipiul București.

COMBINE AUTOPROPULSATE

La Întreprinderea mecanică de utilaje agricole din Medgidia s-a fabricat prima serie de combine autopropulsate pentru recoltarea furajelor, care sînt actualmente supuse unor amănunțite probe pe teren. Combina autopropulsate, fabricate pentru prima dată în țară, au o productivitate dublă față de cele tractate.

CEDOR

La București a fost inaugurat Centrul demografic O.N.U. — România (CEDOR), înființat în baza unui acord între guvernul român și Organizația Națiunilor Unite. Acestei instituții specializate, cu profil de cercetări demografice, de documentare și formare a cadrelor, îi revine o misiune de mare responsabilitate în studierea calității vieții umane, a intercondiționării dintre populație și dezvoltarea economico-socială.

CEA MAI MARE FABRICĂ DE ZAHĂR

La Roman a intrat în funcțiune o nouă fabrică de zahăr, cea mai mare și mai modernă unitate de acest fel din țară. Peste 80 la sută din utilajele cu care este înzestrată poartă marca întreprinderilor construc-toare de mașini din România.

Carcassone, de la Carcas...

O relativ succintă dar bine documentată lucrare intitulată „Din istoria unei vechi comunități”, lucrare apărută în editura pariziană Migdal și datorată lui Emmanuel Eydoux, unul dintre discipolii lui Edmond Fleg, aduce amănunte interesante, multe din ele, despre trecutul uneia dintre cele mai vechi comunități evreiești de pe pământul francez. Este vorba de obștea din Provence.

Primele comunități evreiești, afirmă Emmanuel Eydoux, s-au stabilit la Marsilia o dată cu sosirea pe acele meleaguri a jenicienilor. Morminte și pietre funerare descoperite în Cartagina punică atestă existența unor comunități iudaice în bazinul mediteranean. Eydoux relevă că numeroase nume ale așezărilor din Provence pot fi lesne explicate sub aspectul provenienței în lumina unei etimologii iudaice. De exemplu. Carcassone are drept rădăcină Carcas (loc, teren). Literele ghimel, reș, ghimel, se regăsesc într-o mare varietate de nume ale locurilor din zona mediteraneană a Franței și Italiei. Aceste nume sînt legate, potrivit unor opinii, de trecerea și prezența în acele locuri a populației cananiene Gurgasi (Gargano în Italia, Gergovic în vecinătatea Galie, Garagdil în valea Durance, etc.).

Începînd din epoca romană apar și documente scrise care oferă indicii de preînfrîpărea unor comunități. Unul dintre aceste documente vorbește despre exilul a doi fii ai lui Herod, unul la Vienne în Isere, altul la Lyon. Datorită scrierilor lui Grigore de Tours cunoaștem cîteva episoade ale istoriei obștei din timpul Merovingienilor. Astfel, Priscus, ministru de finanțe al regelui Chilperic I, refuzînd să se convertească, a fost asasinat într-o simbioză, pentru că în acea zi umbra neînarmat și nu s-a putut apăra!

Referindu-se la acea epocă, Eydoux reamintește rolul important jucat de Carol cel Mare pe planul renașterii spirituale și culturale a obștei evreiești din Franța. De atunci datează stabilirea la Mayence și Narbonne a celor două ramuri ale celebrei familii de erudiți și traducători Kalonymos de Lucca, familii care por fi la originea unei întregi perioade de înflorire spirituală a comunității în Provence și, pe un plan mai larg, în Franța. În secolele XIII și XIV, s-au dezvoltat acolo școli iudaice celebre ca aceea de la Lunel, Beziers și Montpellier. Există, de asemenea o bogată corespondență între Maimonide și rabinul din Marsilia.

După expulzarea evreilor din Languedoc în 1394 (sub Carol al VI-lea) și din Provence, în 1501 (sub Carol al VIII-lea) a supraviețuit numai mica comunitate din Comitatul Venaisse cu patru centre de viață religioasă — la Avignon, Carpentras, Cavaillon și Isle — sur Sorgue. Centre din ale căror vestigii materiale ne-au rămas două veritabile bijuterii arhitecturale, sinagogile din Carpentras și Cavaillon, recent restaurate.

Actualmente există comunități în multe orașe din Provence, cea mai importantă numeric fiind aceea din Marsilia, cu 72.000 de persoane. În acest mare oraș-port mediteranean a fost inaugurat la începutul acestui an un centru de studii iudaice.

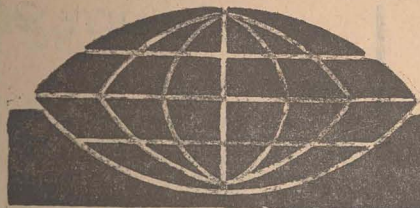
Studiu despre marani

Ultima carte a rabinului Ioachim Prinz este un studiu asupra evreilor care sub constrîngerea închiiziției, începînd din secolul al XIV-lea au practicat iudaismul în taină. Urmașii lor au păstrat în memorie obiceiurile evreiești, transmise din generație în generație, deși sensul lor le-a devenit necunoscut.

Astfel, autorul descrie un obiect ciudat pe care l-a văzut într-un îndepărtat sat brazilian. Peretele de răsărit al unei colibe era ornăt cu o tapiserie pe care era brodată o inscripție cu caractere pe care nimeni în sat nu le putea citi. Era un mizrah, o draperie care indica direcția Ierusalimului, către care trebuia să se întoarcă un evreu credincios, atunci cînd își face rugăciunea. O femeie din același sat își amintea că odată pe an tatăl ei își pune un șal alb cu dungi negre și citea cu evlavie dintr-o carte care ulterior s-a pierdut.

În cartea sa rabinul Prinz arată că de fapt persecuțiile împotriva evreilor au precedat cu mult închiiziția spaniolă. Primele legi anti-evreiești au fost promulgate de către vizigoți, care au cucerit Spania în secolul al V-lea. Ei au silit pe evrei să-și părăsească credința. Și în Persia mai multe comunități evreiești au fost convertite forțat, mulți dintre membrii lor continuînd însă a practica în taină obiceiurile evreiești.

Mulți marani au crezut cu convingere în iminența venirii lui Mesia, ceea ce i-a

meridionale

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN CIPRU

Comunitatea evreiască de pe insula Cipru datează din perioada anterioară primului templu. De altfel în istoria cipriților și a evreilor există multe puncte de interferență. Astfel, oștirile regelui Sanherib al asirienilor au cotoplit deopotrivă Iudeea și Ciprul, trecînd prin foc și sabie pe locuitorii lor (anul 715 î.e.n.). Mai multe izvoare vechi ebraice se referă la comunitatea de pe insulă. Printre acestea se cuvin amintite, în primul rînd, Cărțile Macabeilor. Referiri la această obște găsim și în scrierile lui Philo din Alexandria și Josephus Flavius.

În urma represaliilor ordonate de împăratul Adrian și urmașii săi, iudeii din Ierusalim s-au răscolit, fiind sprijiniți în lupta lor pentru libertate de comunitățile din Diaspora, printre care și cea din Cipru.

Croniclele semnalează, de asemenea, lupta comună a populației cipriote și a evreilor de pe insulă împotriva împăratului bizantin Heraclius, în anul 610.

Benjamin de Tudela, vestitul călător din secolul al XII-lea, a vizitat și aceste locuri. În descrierea călătoriei sale el semnalează existența mai multor mici comunități evreiești pe insulă. Alte izvoare scrise atestă că în secolele 15 și 16 mai multe familii de negustori și medici evrei originare din peninsula italică s-au stabilit în Cipru.

Cînd oștile sultanului Salim al II-lea invadează insula (1571) ele găsesc aici o înfloritoare comunitate evreiască. Mai tîrziu, cu asentimentul acestuia, 500 de familii evreiești din cuprinsul imperiului otoman se stabilesc aici. După cum se știe insula este cedată în anul 1878 englezilor, ceea ce nu modifică prea mult situația colectivității evreiești.

În anii imediat următori celui de al doilea război mondial, pînă în 1948, autoritățile britanice au îndreptat și deținut temporar pe insulă pe mulți dintre evreii plecați să se stabilească în Israel.

Seminar la Amsterdam

La Amsterdam s-a desfășurat recent un seminar pe tema „Copii evrei deținuți în lagăre de exterminare și ghetouri sau ascunși și salvați de neevrei”. Lucrările seminarului au fost conduse de prof. Marc Dvorjetski, de la catedra de istorie contemporană a Universității din Paris. La dezbateri au participat specialiști în istoria perioadei naziste, printre care profesorii Henri Baruk (Ierusalim), Isidore Simon (Olanda) și Georges Wellers (Statele Unite). Au luat, de asemenea cuvîntul, aducînd impresii mărturie, supraviețuitori din lagărele de exterminare hitleriste.

Restaurarea ghetoului din Veneția

În parte de nord-est a Veneției — Santa Lucia, pe un perimetru cuprins între Canal Grande și micul „canaletto” ce poartă numele de Rio del Battello, se desfășoară actualmente lucrări de restaurare a ghetoului venețian.

Ghetoul, cu construcțiile sale originale, unele dintre ele în stil maur, cu sinagogi de mare frumusețe, în stil renascentist, se constituie ca o parte integrantă a istoriei obștei evreiești din Veneția.

Prima atestare documentară privind prezența evreilor în orașul dogilor, datează din anul 945. Este vorba de un act prin care căpitanul unei corăbii venețiene consenma că a adus la Veneția „18 evrei din Orient”. Nimic nu indica, însă, dacă aceștia veniseră spre a se stabili sau dacă erau numai în trecere. Cea dintîi atestare precisă o reprezintă un document din anul 1152 privind perceperea impozitelor, document care indică pre-

zența în oraș a „1.600 supuși evrei”.

După cruciade, în secolul al XII-lea, o dată cu venirea unui număr de familii evreiești din Constantinopol, obștea din Veneția a crescut, ajungînd la aproape 3.000 de persoane. Locuîndele acestei obște erau concentrate mai ales într-o zonă de pe insula Spinalunga, care a primit mai tîrziu denumirea de Giudecca, nume sub care e cunoscută și azi și care provine de la „judeos”.

Ceva mai tîrziu, la sfîrșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, cînd închiiziția se dezlănțuise în Spania și Portugalia și prigonirea evreilor luase proporții în Europa, Republica venețiană, aflată pe atunci la apogeele puterii și strălucirii sale, i-a primit pe evreii care își căutau salvarea. Dar, sub imperiul și sub presiunea valului de intoleranță religioasă, s-a statuat stabilirea evreilor într-un perimetru precis delimitat al orașului, în zona denumită Ghetto (turnat) din cauza existenței pe acele locuri a unei turnătorii de tunuri. De atunci, cuvîntul „ghetto” a fost folosit pentru definirea noțiunii de cartier evreiesc impus, restrictiv.

Împ de cîteva secole, istoria ghetoului s-a confundat la propriu cu cea a obștei evreiești din Veneția. Acolo s-a dezvoltat o intensă viață spirituală iudaică. În secolele XVI și XVIII, în ghetoul venețian au trăit și au creat erudiți ca Elia Levita, Jakob Mantino, Leon de Modena, Simone Luzzatto, literați ca poeta Sara Coppia Sullam, filozofi ca David Nieto. În secolul al XVI-lea ghetoul din Veneția a fost unul din principalele centre ale tipăriturilor ebraice. Tipografiile Bombieri, Giustiniani, Vandramini, Bragadini, și-au făcut faimă prin tipărirea în grafie artistică a cărților ebraice.

Ultimul recensămînt efectuat în ghetto datează din anul 1659 și el indica prezența stabilă în oraș a unei obște evreiești de 4.860 de persoane.

Cînd, în 1797, după Revoluția franceză, armatele napoleoniene au intrat în Veneția, reglementările privind ghetoul au fost anulate, numele de „gheto” a fost înlocuit cu acela de „Contrada dell'Unione” și evreii au fost autorizați să locuiască în orice cartier al orașului.

Treptat, perimetrul ghetoului a fost părăsit și cartierul a decăzut. Din secolele XVI și XVII au rămas, însă, martori impunători, frumuseți arhitectonice. Asemeni multor vestigii ale gloriei orașului dogilor. monumentele ghetoului, printre care, la loc de frunte, cele două sinagogi — „Schola Italiana” și „Schola Grande Tedesca” erau amenințate de ruină.

Operațiunea de salvare a început cu restaurarea marii sinagogi de rit askenaz „Schola Grande Tedesca”. Lucrările de restaurare a monumentelor ghetoului venețian se vor desfășura potrivit unui plan a cărui îndeplinire se va încheia la mijlocul anului 1977.

Evreii din Singapore

În revista „Geshet”, publicație a Congresului Mondial Evreiesc, a apărut un studiu interesant despre obștea evreiască din Singapore. Pînă la izbucnirea celui de-al doilea război mondial aceasta era cea mai mare comunitate din extremul orient. Numărul evreilor ce locuiau în marele oraș malaiez era în 1939 de aproximativ 1.500.

Primii evrei s-au stabilit la Singapore în anul 1830, venind din Bagdad. Mai tîrziu li s-au alăturat cîteva zeci de familii din India. După ascensiunea hitlerismului în Germania, cîteva familii de refugiați din această țară au ajuns pe acele meleaguri îndepărtate.

Invazia japoneză a adus mari suferințe locuitorilor peninsulei. Bărbații evrei au fost luați la muncă forțată, alții au fost deportați.

Autorul articolului semnalează și un interesant amănunt semantic și anume faptul că evreii din Singapore au dezvoltat și se folosesc de un dialect al lor, alcătuit dintr-un amestec de ebraică, arabă și hindu.

CARNET

Mazal Tov!

— Mazal Tov! Mazal Tov! Brana, fata lui Strul se mărită. Părinții mirilor s-au înțeles în toate privințele și au stabilit ca nunta să aibă loc, într-un ceas bun, în prima zi a săptămânii de după Șavuot...

Spre a ajunge la acest deznădămint fericit, Motl, pețitorul tîrgului, a nădușit mult, desfășurînd adevărate performanțe de virtuozitate. Cu tatăl fetei a fost mai ușor, dar spre a o convinge pe madam Lea, mama, a trebuit să utilizeze întregul său repertoriu: ce oameni cumsecade și cu frica lui Dumnezeu sînt viitorii cuscari, ce băiat de aur e băiatul. Cizmar, stăpîn pe meserie, cu care, se știe, nu te pierzi nicodată, respectuos cu părinții și cu toți oamenii, cu armata făcută, deci dinspre partea asta nu are grijă, știe a se uita și într-o carte sfîntă... Apoi, și amănuntul acesta nu trebuie pierdut cu vederea, e din tîrgul rabinului sfînt din Ștefănești, care l-a binecuvîntat chiar la Bar Mitzva... El, Motl, a făcut, să nu fie deochi sute de partide pînă acum, și toate trăiesc fericite și cu frica lui Dumnezeu. Iar despre aceasta de acum el spune doar atîta: că e un zivug, băiatul și fata au fost creați unul pentru celălalt, cu patruzeci de zile înainte ca sufețele lor să se întrupeze, acolo, în înălțimile cerești s-a proclamat ca cei doi să devină soț și soție... Așa că, dragă madam Lea, noi nu facem decît să împlinim ceea ce a fost decis deasupra noastră și Mazal Tov, să fie într-un ceas bun, cu noroc...

Cu un capăt al sorfului ei cu pătrățele, mama și-a șters o lacrimă și gestul acesta mu: a fost înțeles de Strul, bărbatul ei, de Motl, pețitorul, și de David, fiul mai mare care luase parte la tratative, ca o definiție incuviințare. A doua zi tot tîrgul era la curent cu apropiatul eveniment fericit. Motl, pețitorul, auzese grîdă de asta...

...Așa că ceea ce făcea acum Smerl — șamesul cocoșat și surd era o simplă formalitate și nimic mai mult. „Strul și Lea v-au poțesc la nunta fiicei lor Brana, care va avea loc într-un ceas bun în ziua de...” rostea el luînd la rînd casă cu casă tîrgul de la un capăt la celălalt. Oamenii aveau cu toții cunoștință și șiau că nimeni nu va fi uitat. Căci o naștere, o nuntă erau sărbători ale tîrgului întreg, care, mai mult decît orînd, era o singură mare familie.

Între timp, cîștuia lui Strul devenise teatrul unor pregătiri febrile. De trei zile intraseră în acțiune cele trei tizker idenes, femeile neîntrecute în prepararea turlei dulci. Alutatul era dozat și frîmțat după rețeta străveche, turnat nu numai în tăvi, ci în tigăi imense și chiar în uriașe oale de pămînt, duse în grabă la brutărie, să intre în cuptorul incins. Tot așa cozonacii, coilicii și seherleh, crocanele, înmiresmatele turte. Vecinele, rubedenile, toată lumea dădea cu dragă inimă o mînă de ajutor, căci bătă Lea nu mai prididea cu treaba. Miercuri seara; pînă noaptea tîrziu, cei doi hahami ai tîrgului au tăiat numai pentru nuntă: cîteva zeci de găini, claponi, ba și cîteva gîște. Măcelarul a reținut în același scop ficatul și limbele. Ce trefe, atîta lume, să nu fie deochi, la masă... Vecinele au pus mina la jumultul păsărilor de pene, tot ele le-au cuserit. Pregătirea felurilor s-a făcut sub comanda lui Reizl, specialistul recunoscut a „supei de aur”.

Joi la amiază tîrgul a trăit momentul întîmpinării mirelui. De la casa miresei a plecat convoiul alcătuit din trei birje în care se aflau părinții fetei, frații, nunii și celelalte rubedenii. În cea de a patra se aflau lăutarii. Petrecut de privirile oamenilor, convoiul a trecut podul peste Bazeu și a luat-o pe drumul spre Ștefănești. La kilometrul 7 a oprit. După o scurtă așteptare, în zare a apărut, învîlît într-un nor alb de colb, alt convoi, al mirelui. Aici, sub cerul înalt, în cîmpul înmiresmat, sub soarele generos al verii, cuscarii s-au îmbrățișat și și-au urât „Mazel Tov”. Apoi procesiunea s-a pus în mișcare, în sunetul duios-trist al orchestrei. La pod săracii tîrgului i-au așteptat cu gîfeli pline pe care le-au vîrsat în cale, semn de belșug și fericire. Și așa, în cîntecul lăutărilor și în urările tîrgului, ieșit cu mic și mare să vadă, alaiul a ajuns la casa lui David, fratele miresei, unde a fost găzduit mirele. Părinții săi, ca și celelalte rubedenii, își aveau fiecare gazda sa.

Simbătul au venit cu toții la sinagoga stolerilor, unde tatăl și toate rudele miresei erau enoriași. Femeile s-au îngîmădit la fereastra îngustă de la balcon, să vadă și să arunce bomboane și flori asupra mirelui la oilfrin, căci a fost chemat solemn la Tora. Purta un talih de mătase, cu podoaăbă jesusă din fir de argint, dar al socriilor. După aceea s-a împărțit turtă dulce și s-a băut Leham în sănătatea și pentru fericirea tinerei perechi.

A doua zi a avut loc nunta. O nuntă ca atîtea altele din tîrgul de altădată. Cu același ritual străvechi, pe care regula și obiceiul locului l-au fîrîrit de cîine știe cînd și care de fiecare dată parea inedit, născut acum din dragoste, speranță și fiorul tinerei perechi. Sala Meseriașilor a fost acum cu rîvnă și nesfîrșită duioșie împodobită de vecinele și prietenele miresei. Lămpile, luminările — miracolul luminii electrice nu se produsese încă în viața tîrgului — își trimiteau razele pînă în cele mai îndepărtate unghere, muzicanții nu și cruțau instrumentele, perechile dansau, iar pe scaunele din jur mamele priveau cu un zîmbet trist în colțul gurii: „Așa trec anii, ieri parcă s-a dansat la nunta Leei și, uite, acum a venit rîndul fiicei ei... Așa trec anii, așa trece viața...”

— Muzica, muzica, porunce energie Pine, badhanul, glumețul tîrgului, vrînd parcă să alunge melancolia ce nu-și are locul în momente ca acestea.

Dar ce e forfota aceasta febrilă ce se propagă în sală ca valurile la adierea brizei?

— Hupa, se aduce hupa, baldachinul nupțial. Iată, bătrînul rabin venerat își face drum printre nuntășii ce se dau respectuos deoparte.

Intr-o tăcere desăvîrșită — pînă și copiii au conștientizat larma lor voioasă — se desfășoară ceremonialul sacru: badeken, acoperirea miresei, apoi procesiunea către hupa, proclamarea de către mire a căsătoriei, citirea Ketubei și toate celelalte... Lapidară și concisă, ceremonia e plină de sensurile și semnificațiile pe care Legea, obiceiul, practica unui șir nesfîrșit de generații i le-au conferit.

— Mazal Tov! Mazal Tov! se aude din toate părțile, iar muzicanții intonează cel mai voios, cel mai înduioșător dintre cîntecele lor.

Și dansul, dansul nupțial, mitzve-tentzl, care cuprinde pe toți nuntășii, fără excepție, într-un cerc imens la care pînă și veneratul rabin se alătură!... Pine — badhanul se întrece pe sine însuși, rîmînd în ritmul muzicii și al dansului: „Ot azoi / ot azoi / Maht men hasene kinderle... Uite, așa / uite, așa / se mărită fetele...”

Ospățul e clipa de glorie și triumf a gospodinelor, care și-au dat întreaga măsură a talentului culinar. „Di goldene iouh”, supă de aur e într-adevăr mai ceva decît la Rothschild, tot așa friptura, coilicii, tîzmesul...

— Să nu fie deochi, așa nuntă aș dori și pentru Miriam a mea — șoptește, ștergîndu-și discret o lacrimă, madam Bela, soția timplărilor de mobilă.

— Să-ți ajute bunul Dumnezeu, să-ți ajute, și-o doresc din toată inima — îi răspund într-un glas, din dreapta și din stînga, vecinele de masă.

În zori, tînerii căsătorii sînt conduși cu alai, în sunetul muzicii, la casele lor. Apoi, socrii, nunii. Bărbaii se duc de dreptul la sinagogă, pentru rugăciunea de șaharit.

...O nuntă în tîrgul de altădată.

VICTOR RUSU

Acum 90 de ani

• **SUB SEMNĂTURA** Dr. G., gazeta Fraternitatea publică un articol intitulat „Teatrul israeli”. Articolul se referă la spectacolele pe care le prezintă în grădina Jigîna din București trupa Horowitz. În repertoriu, trei piese: Tragedia de la Tisza-Eszlar, Sabatay Twy și Kidus-ha-Sem. Articolul scoate în evidență rolul educativ al acestor spectacole în limba idîș și elogiază talentul d-lui Horowitz și al familiei Grünberg.

• **A INCETAT DIN VIAȚĂ** în luna septembrie, la Azilul pentru bătrîni unde „își petrecuse doi ani de trai”, H. Kipernus, în etate de 126 ani. „Prin el, comunitatea din București pierde pe cel mai bătrîn om ce l-a avut în sinul său”.

Comitetul azilului a făcut bătrînului onoruri neobișnuite. Au fost luate anunturi mortuare tipărite, în întreg cartierul. Hevra Kedoșă l-a înmormîntat pe spezele sale, cu un car funebru tras de 4 cai. Peste 500 oameni au fost de față.

Predicatorul Templului coral, dr. M. Beck, a rostit un impresionant discurs la racla mortuară, din care spicăm: „Napoleon cel Mare nu se născuse încă, atunci cînd acest bătrîn a văzut lumina zilei; Frederic cel Mare era în apogeul gloriei sale. Bătrînul a văzut schimbîndu-se imperii și regate. Pe cînd era flăcău, Statele Unite abia se nășteau. A trăit toate revoluțiile zguduitoare ale Europei, a trăit războaiele de la începutul veacului al XIX-lea, el însuși fiind soldat sub Maria Tereza și sub Caterina cea Mare. Transformarea magică a Principatelor Române a văzut-o pas cu pas.

„Sărăcia nu l-a doborît pe acest Metusalem”, este aproape neexplicabil cum a putut duce un trai atît de lung, cînd oameni bogați, ce au toate mijloacele la dispoziție, nu-și pot prelungi viața”.

• **MARE ATELIER** de Fotografie artistică, Sigm. Schwartz, București, Calea Văcărești 44. „Orele de posat sînt în orice timp de la 9—6. Esecut cu cea mai mare perfecțiune fotografii de tot felul atît negre cît și colorate. Reproducțiuni de Fotografii, tablouri în Olei, aquarela, pastel și desenuri”.

• **GAZETA „UNIURA”** din Tîrgoviște publică un articol sub titlul „O laudă meritată”. „Familia Paulmann a dat artei lui Orpheu cinci maeștri, dirigenți ai muzicii noastre militare. Cinci frați artiști de a căror închinare și simțire pentru românism n-avem decît a ne felicita”.

Articolul menționează în primul rînd pe Ignat Paulmann, cel dintîi dirigenț al muzicii regimentului local, cel care a și înființat-o. „Prin clare executare a armonioaselor sale piese, ne-a delectat peste doi ani, pentru care orașul nostru mulțumindu-i, a regretat a sa permurare dar bucuratu-s-a de a sa înaintare”.

„Acum însă savurăm fericirea d-a vedea în frate acestei muzici pe celălalt frate, S. A. Paulmann, atît de binecunoscut în străinătate cît și la noi în țară ca un bun maestru și dirijor de muzici”.

• **ÎN PREAJMA** lui Iom Kipur, societatea Or-Chadoș din Botoșani „a făcut 5000 de bilete a 15 bani fiecare”, iar suma ce va rezulta este destinată îmbrăcării copiilor orfani pentru iarnă; li se vor procura și cărțile școlare. Același ajutor va fi dat cursanților de la Talmud Toră.

Comitetul care „își sacrifică timpul pentru distribuirea biletelor”, este alcătuit din domni: Șapira, Gălcice, Weisselberg, Luvisch, M. Poch.

• **STUDENȚII UNIVERSITĂȚII** israeliți precum și cei de la Școala de poduri — șosele și de Farmacie, s-au adunat în localul școlii israelite spaniole spre a dezbate mai multe chestiuni ce îi privesc.

• **ÎN LUNA** septembrie a avut loc la Galați, Congresul studenților din întreaga țară. Studenții israeliți din Capitală au trimis Congresului următoarea telegramă: „Studenții universitari români — israeliți salută pe colegii lor întruți în congres. Deși departe, cu inima însă

sînt în mijlocul Domniilor Voastre. Regretă că nu pot lua parte la consfîșirea actului de solidaritate între studenți. Succes lucrărilor congresului!” Semnează: Petreanu, Rappaport, Zeiliger, Scherman, Schwarzfeld, Gaster, Diamantberger, Marcovici, Rosen, Goldenberg, Brayer, Cohanescu, Segall, Hornstein, Nisescu, Fains, Vereanu, Weiss, Zeniter, Helfant.

• **ÎN EDITURA** notelor muzicale din București, str. Smîrdan 24, a apărut albumul Buchetul, de Leopold Stern, colecții de arii populare, printre care: Strba din cărușă, Mureșanca, Hora moldovenească, Brîul, Hora babei mele și hora nunei, Ardeleanca, Ca la Breaza, Hora miresei, etc.

• **SOCIETATEA DAMELOR** din Tg. Ocna a luat hotărîrea să ajute israeliții care locuiesc în sate. Astfel, a dăruit un cal unei familii, altele îi plătește regulat chiria, a măritat o fată sărmană etc.

• **SARBATORILE DE TOAMNA** dau prilej gazetei Fraternitatea să scoată în evidență meritele cantorilor, permanenți sau angajați temporari. „Cel ce vizitează Bucureștiul și are simț pentru muzică, caută a auzi pe cantorul Templului coral, o adevărată privighetoare pe care o ascuți cu nesat. Dar și Templele din Brăila și Ploiești sînt dotate cu cantori cari delectează evlavioșii; acești cantori sînt frații privighetorii”.

• **UN INCENDIU** înspăimîntător a izbucnit la Botoșani la orele două noaptea, ruînd mai multe familii de meseriași israeliți”.

• **ÎN EDITURA** S. Samitca din Craiova a apărut volumul „Patru Novele” de Alarcon, Bret Harie și una chinezească, traducere de Titu Maiorescu.

Simhe Schwartz

În Argentina s-a stîns din viață Simhe Schwartz, scriitor, om de teatru, sculptor.

Născut la Podul Iloaiei la 1 septembrie 1900, a activat de timpuriu în viața literară, teatrală, obștească din România, publicînd în presa idîș din țară și de peste hotare poezii, proză, reportaje. A activat de asemenea în domeniul teatrului idîș, la început în țară iar din 1936 în Franța. Dramatizarea sa „Fiske Schiopul” s-a jucat și în Israel.

În anul 1954 s-a stabilit în Argentina, dedicîndu-se vechii sale pasiuni: sculptura, domeniul în care s-a bucurat de elogiatoase aprecieri și prețuiri. Una din realizările sale este Monumentul erorilor eвреi, ridicat de marea comunitate evreiască din Buenos-Aires.

Admirat de cercuri largi, și-a cîștigat prietenia unor personalități de seamă printre care I. Manger, I. Sternberg, M. Chagall, M. Sperber, A. Kolnik. Unele din cîntecele sale de teatru au devenit folclor („Nachtsicht”, „Taitungfarkoier”), sculpturile sale figurează în colecții și muzee.

Personalitate multiplă, spirit dinamic, strîns legat de cultura și de arta evreiască, a rămas toată viața legat de țara sa de naștere.

DECESE

În perioada 11—25 septembrie 1974, în cîmîtirul Comunității evreilor din București au fost înhumate:

Tischler Ana (80 ani), Bd. Gh. Gheorghiu-Dej 41; Haimovici Solomon (85), str. Vitan 86; Sattinger Prive Pepi (80), Brăduțului 49; Tăriceanu Sofia (76), Ghimpați 23; Jurist Jeles (84), Logofătul Tăut 69; Parsghian Paulina (81), Dr. Burghel 20; Doctor Iancu (64), Intrarea Canarului 6; Ghinedel Leibusor (63), Ghirlăndei 36; Schein Avram (77), Căpitan Preotescu 14; Tanenzapf Henrieta (77), Bd. Republicii 47; Schwartz Fany (76), Alea Slatioara 1; Smil Elchea (79), Străduinței 6; Wechsler Ana (96), Arhitect Hîrjeu 50; Fisman Sinca Ghetla (69), Marin Anton 13; Reichs Haia (91), Rîndunelor 7; Herzendorf Avram (68), Leon Vodă 20; Feldman Ernestina (90), Calea Călbășii 39.

SĂPTĂMÎNA DE SUCOT

Sărbătoarea de Sucot este de fapt compusă din două sărbători distincte: sărbătoarea corturilor propriu-zisă, care ține șapte zile (între 15–21 Tișri) și Șemini Ațeret și Simhat Tora (23–24 Tișri) care constituie a doua sărbătoare.

SUCOT

Despre Sucot se vorbește în Biblie în legătură cu inaugurarea templului lui Solomon, care a avut loc în luna Tișri. „Și a făcut Șelomo sărbătoarea în decurs de șapte zile și toți fiii lui Israel au sărbătorit-o împreună cu el, o mare mulțime de oameni” (Cronici II, 7, 8).

Obiceiul de a sta în cort și de a se folosi în zilele de Sucot cele patru produse ale solului (chitra, ramura de palmier, mirtul și ramura de salcie) a început să fie respectat după ce evreii s-au întors din exilul babilonian.

În Nehemia (cap. VIII versetul 14, 15, 16) se vorbește despre șederea în cort în timpul sărbătorii lunii a șaptea. Totodată se arată că corturile erau construite din ramuri de măsline, mirt, curmal etc. și că erau ridicate în curțile caselor, în curtea templului, pe acoperișuri etc. Aceste mărturii dovedesc că în timpul lui Nehemia șederea în suca era ceva obișnuit.

Interesant este că mai sînt încă unele locuri în care obiceiul de a construi corturile pe acoperișuri mai dăinuie pînă acum.

În timpul ultimilor hașmonaim sărbătoarea de Sucot era celebrată cu foarte mult fast, veselie și voie bună. Este aproape sigur că din acea perioadă datează noua semnificație a sărbătorii, aceea de început al sezonului ploilor. Pentru a simboliza venirea ploii binecuvîntate s-a introdus obiceiul de așa-zisa „vărsare a apei” pe altar.

Vărsarea apei se făcea în acea epocă în felul următor: zi de zi, odată cu ivirea zorilor, un grup de preoți ieșea din templu, îndreptîndu-se spre izvorul Șiloan. Preoții scoteau apă din izvor cu un vas de aur și o duceau la altar. La întoarcere, ajungînd la așa-zisa „poartă a apei”, situată la zidul sud-estic al templului, erau întîmpinați cu sunete de șofar. După ce se termina ceremonia cotidiană a aducerii jertfei, preotul cel mare vărsa apa din vasul de aur în fața pelerinilor adunați, simbolizînd prin aceasta ploile binecuvîntate din cer. În timp ce se îndeplinea ceremonia vărsării apei, un alt grup de preoți cobora la izvor spre a culege de acolo ramuri de salcie, care erau apoi puse la altar cu virfurile aplecate.

După terminarea ceremoniei, preoții, purtînd ramuri de salcie în mîini, înconjurau altarul și spuneau: „Doamne, te rog ajută-ne!” iar după ce terminau înconjurul altarului spuneau: „Ce frumos e altarul!”

O altă ceremonie, care de fapt era punctul culminant al sărbătorii de Sucot, era așa-zisa „Simhat Beit Hașoeiva”, legată de ceremonia vărsării apei. În curtea templului se instalau șefșene mari de aur, foarte înalte, la care se putea ajunge numai cu ajutorul unor scări speciale. Fiecare șefșenă avea în creștet cîte o ceașcă mare de ulei. În tot cursul nopții, preoții urcau și coborau scările umplînd șefșenele care aruncau pînă departe lumina lor puternică. Pe cele 15 trepte care despărțeau locul destinat bărbaților de cel destinat femeilor, stăteau leviții care cîntau cu harpe, tobe și trompete, iar credincioșii cei mai respectați dansau în fața obștei, purtînd făcii în mîini. În timpul dansului se executau diferite acrobații. Se povestește în Talmud că rabi Șimon, fiul lui Gamaliel, în timpul ceremoniei de Simhat Beit Hașoeiva, lua în mîini opt torțe, pe care le arunca una după alta în sus, prinzîndu-le cu dexteritate. Ceremonia „Simha Beit Hașoeiva” s-a păstrat pînă astăzi în sinul unor comunități, dar vărsarea apei nu se mai obișnuiește.

HOȘANA RABA

Ultima zi a sărbătorii corturilor este denumită „Hoșana Raba”. Cu toate că în Tora nu se vorbește în mod special despre această zi, ea se distinge prin cîteva obiceiuri: în templu se obișnuia a se înconjura de șapte ori altarul implorîndu-se: „Te rog, Doamne, ajută-ne”. În această zi, ultima din sărbătoarea corturilor, se obișnuia a se aduce în templu ramuri uscate de curmal.

Cu trecerea timpului s-a introdus obiceiul de a se scutura rămurele de salcie, ziua căpătînd, din această cauză denumirea de „ziua salciei”, denumire amintită de cîteva ori în Talmud.

În evul mediu, ziua de Hoșana Raba se deosebea prin cîteva obiceiuri speciale; în ziua aceasta se numeau învățați

și se purtau discuții în contra sectei caraitilor.

Cu răspîndirea ideilor Cabalei, sărbătoarea salciei (primind mai tîrziu numele de Hoșana Raba) capătă aspectul unei zile de religiozitate severă, fiind socotită ca un fel de urmare a sărbătorii de Iom Kipur.

ȘEMINI ATERET

Ziua a opta a sărbătorii de Sucot, amintită în Tora (Vaicra 23, 36) și Bamidbar (29, 35) e considerată o sărbătoare aparte, care-și are specificul ei și obiceiuri care o caracterizează. În ziua aceasta se obișnuia și în antichitate a se înălța spre Dumnezeu ruga pentru ploaie (Tefilat Ghešem).

Și acum se obișnuiește a se rosti ruga de ploaie în timpul rugăciunii de musaf. Ruga de ploaie este alcătuită dintr-o serie de poeme, intonate cu o melodie tradițională specială, în amintirea rugii de ploaie din templu.

SIMHAT TORA

La începutul epocii gaonimilor (aprox. la sfîrșitul anului 600 era actuală) era introdus obiceiul de a se termina cititul Torei în decursul unui an, cele cinci cărți fiind împărțite în 54 de pericope.

Prima zi după Șemini Ațeret a fost fixată ca dată de terminare a citirii Torei și începerea noii lecturi. Se înțelege că acest eveniment important din viața credincioșilor se desfășura într-un cadru festiv. Cam prin anul 1000 era actuală, ziua aceasta a început să fie denumită Simhat Tora.

În afara de cîntecele religioase compuse special pentru această sărbătoare, s-a introdus obiceiul de a se înconjura amvonul sinagogii de șapte ori dimineața și seara, cu Tora în mînă, urmînd o ordine anumită.

„Șapte zile să locuiți în corturi”

Porunca șederii în suca face parte din categoria de porunci la care Tora dă imediat motivarea lor: „Șapte zile să locuiți în corturi. Orice om născut în Israel să locuiască în corturi. Ca să știe neam de neamul vostru că am pus pe fiii lui Israel să locuiască în corturi, cînd i-am scos din Mîitram” (Leviticul 23, 42–43).

În legătură cu sensul expresiei „corturi” (sucot în ebraică) în care au locuit fiii lui Israel după scoaterea lor din Mîitram, Talmudul pomenește o dispută între rabi

Eliezer pe de o parte și rabi Akiva pe de altă parte. Păreră primului este că expresia „corturi” trebuie înțeleasă în sens figurat și se referă la stîlpul de nor care a servit fiilor lui Israel drept apărare de soare în deșert. Rabi Akiva, în schimb, explică cuvîntul „sucot” în sensul că și-au construit corturi adevărate, în care au locuit pentru a fi apărați de căldură și soare.

Comentarii ulteriori au încercat, de asemenea, să explice sensul prescripției de a locui în suca.

Primul dintre aceștia este Maimonide. În tratatul More Nebohim, el susține că ambele sărbători, Sucot și Pesah, au același scop: înrădăcinarea credinței și însușirea virtuții. În ce privește sărbătoarea de Sucot, credința constă în perpetuarea amintirii despre minunile din deșert... Iar virtutea este ca omul să se gîndească în zilele bune la vremuri de restriște, ceea ce îl fereste de infumurare. Din această cauză, Tora ne recomandă ca timp de opt zile să renunțăm la confortul locuinței și să locuim în corturi. Aceasta ne va ajuta să ne amintim de situația noastră de odinioară, așa cum glăsuiește versetul amintit: „Am pus pe fiii lui Israel să locuiască în corturi cînd i-am scos din Mîitram” și numai mila Domnului ne-a scos din acele condiții mizere de locuit în deșert.

Renunțim la confortul locuinței și să locuim în corturi. Aceasta ne va ajuta să ne amintim de situația noastră de odinioară, așa cum glăsuiește versetul amintit: „Am pus pe fiii lui Israel să locuiască în corturi cînd i-am scos din Mîitram” și numai mila Domnului ne-a scos din acele condiții mizere de locuit în deșert.

Renumitul filozof carait Aron ben Eliahu (din secolul al XVI-lea) în cartea sa „Sefer hamidvot” dă o motivare filozofică poruncii șederii în corturi. El își fundamentează teoria plecînd de la așa-ziii tzaviți, care cred în puterea divină a astralelor și afirmă că toate evenimentele din lumea noastră se desfășoară sub influența acestora. Influența astralelor — arată el — este demonstrată cel mai bine în creșterea plantelor, așa cum spune versetul: „Și cu roadele de frunte pe care le coace soarele și care odrălesc în fiecare lună” (Deuteronom, 33,14). Aceasta înseamnă că cerealele, ca și majoritatea fructelor, se coc în urma puterii astralelor. Văzînd slăbirea puterii corpurilor cerești în perioada lunii Tișri, tzaviții au fost cuprinși de tristețe și resemnare, contrar cu bucuria lor din luna primăverii, Nisan. Din cauza aceasta a dispus Tora construirea corturilor tocmai în luna Tișri, cu scopul de a aduce veselie și desfătare în sufletele credincioșilor. Tot din acest motiv, Tora a dispus folosirea la construirea corturilor numai a crengilor care nu se vestejesc. S-a dispus toate acestea pentru a combate credința greșită a tzaviților și pentru a demonstra că în realitate toate lucrurile sînt supuse providenței și nu astralelor

Ce sînt „Arba minim”?

„În ziua întâia să luați fruct de chitru, ramuri de palmier, ramuri de mirt și sălcii de rîu și să vă veseliți înaintea Domnului Dumnezeului vostru, șapte zile” (Leviticul 23–40).

Astfel, în decursul întregii săptămîni de Sucot, cu excepția Șabatului, credincioșii ia în mîini „Arba Minim” (Patru feluri) îndeplinind poruncile Torei. Cele „patru feluri” sînt:

LULAV — ramură de palmier; ETROG — fruct de chitru; HADASSIM — ramuri de mirt; ARAVOT — sălcii de rîu.

„Arba minim” sînt plasate în Suca familială, dimineața, pentru rugăciunea care le menționează. Ele sînt apoi duse la sinagogă. În cursul rugăciunii de Halel, credinciosul le ridică în cele patru puncte cardinale, de jos în sus și de sus în jos, indicînd prin acest gest simbolic că gloria Domnului se întinde asupra întregului u-

nivers. Spre sfîrșitul serviciului divin, credincioșii, purtînd în mîini cele „patru feluri” merg în procesiune pe „bima” (estrada sinagogii) intonînd rugile de „Oșana”.

În unele comunități există și obiceiuri specifice. În Grecia, de pildă, există tradiția de a se forma o procesiune, credincioșii îndreptîndu-se spre sinagogă cu „arba minim” în mîini. În Olanda, credincioșii poartă cu ei „cele patru feluri” atunci cînd se duc să-și viziteze prietenii evrei în timpul sărbătorii de Sucot. Este de menționat că tradiția procesiunilor de Sucot își are izvorul încă în antichitatea eвреască. La epoca regatului lui Israel, Sucot (ca și Pesah și Șavuot) prilejuia un pelerinaj la Templul din Ierusalim. „Cele patru feluri” erau purtate într-o procesiune în jurul incintei templului.

Importanța acordată poruncii privind „arba minim” este atestată de folosirea lor, în antichitate, ca simbol iudaic al celei de valoare ca cele șapte brațe ale Menorei. Componentele „celor patru feluri” au fost frecvent folosite ca motive de decorațiune religioase în interioarele sinagogilor. Le întîlnim, de-asemeni, în arta funerară, pe morminte eвреști din epoca talmudică. Ele apar gravate pe monezi eвреști, cum este de pildă cazul monezilor bătute în timpul răscoalii lui Bar Kohba. Pe pietre de frîză care s-au păstrat de la diferite sinagogi din secolele 2–5 Menora este frecvent însoțită de etrogim sau de lulavim.

Talmudul ne oferă variate interpretări și explicații asupra sensurilor și simbolurilor legate de „arba minim”.

Ceremonia celebrată cu „arba minim” — spune un Midraš — aduce ploaia. În sens alegoric, lulav, etrog, hadassim și aravot reprezintă, respectiv, coloana vertebrală, ochii, gura și inima omului, care toate trebuie înmănușate asemenea celor „patru feluri” simbolice, și dedicate slujirii Domnului.

Un alt Midraš spune că etrog îl simbolizează pe Avraam, care a trăit pînă la o vîrstă foarte înaintată; lulavul pe Itzhak, atașat altarului; hadassim pe Iacov, care a fost binecuvîntat cu numeroși urmași, și aravot pe Iosif, care a murit înaintea fraților săi. Potrivit altui Midraš „cele patru feluri” reprezintă Sanhedrinul, înțelepții, discipolii și scribi.

Simbolismul midrașic cel mai des întîlnit asemuiește „arba minim” cu poporul evreu. Semnificația lui Israel — spune un Midraš — se compune din patru feluri de oameni: cei instruiți cu fapte bune la activ, cei instruiți care nu au fapte bune la activ, cei cu fapte bune dar neinstruiți și cei care n-au la activul lor nici instrucțiunea nici fapte bune. „Dar Domnul a spus — comentează midrașul — ca ei să fie uniți ca să se poată ajuta și salva unul pe altul”.

Nu putem încheia aceste rînduri despre sensurile „celor patru feluri” de Sucot fără a aminti interpretarea lui Maimonide: „Arba minim este expresia bucuriei și a recunoștinței pentru roadele recolta de toamnă”. Ilustrul gînditor constată că „bucuria evreilor a avut ca temei trecerea de la spectacolul dezolat al deșertului la cel al unei țări generoase plină de fructe, arbori și verdeață” și conchide: „ei agitău arba minim în fața Domnului pentru a-și exprima recunoștința nemărginită”.

SIMHA RAZ

Citiți în pag. a 12-a textul în limba ebraică.

Vizita d-lui dr. NAHUM GOLDMANN, președintele Congresului Mondial Evreiesc

(Urmare din pag. 1-a)

mente, asistență medicală, asigurare de hrană caldă la domiciliul enoriașilor ce nu se pot deplasa etc.

„Dar, cum spune un aforism talmudic — a încheiat Eminentă Sa — a vedea nu se compară cu a asculta. De aceea, mai edificatoare decât cuvintele vor fi pentru dv. faptele, realizările de care vă invităm să luați cunoștință la fața locului”.

Președintele dr. Nahum Goldmann a mulțumit pentru interesanta expunere, acceptând cu satisfacție invitația de a vizita câteva din instituțiile obștei.

VIZITA LA INSTITUȚIILE OBȘTEI

Insoțit de Eminentă Sa și de ceilalți conducători ai Federației, oaspeții au vizitat centrul de distribuție a alimentelor din strada Mămurilor. De șase ori pe an, în preajma fiecărei sărbători, coreligionarii bătrâni, bolnavi, în neputință fizică de a munci, primesc aici câte un colet de 10—12 kilograme alimente, ce le sînt de mare folos. A fost apreciată buna organizare, felul prezențelor, respectuos, cu care sînt tratați asistații.

S-a vizitat apoi Sinagoga Mare, minunat așezămint religios și arhitectonic, unul din lăcașele sfinte importante ale obștei din București. În clădirile anexă funcționează cabinetul medical și cel stomatologic, unde enoriașii bătrâni și bolnavi primesc asistență medicală permanentă. Șeful colectivului de medici, d. dr. Maier-sohn arată că în evidența cabinetului se află aproape 3000 de pacienți. Sute dintre ei primesc asistență medicală la domiciliu, ca și hrană caldă, îngrijirea corporală și a gospodăriei de către personal calificat.

Următorul obiectiv vizitat a fost căminul de bătrâni din str. Călărași. Aici, ca și în căminele din str. Bradului, ca și în cele de la Arad și Dorohoi, coreligionarii bătrâni se bucură de condiții excelente de trai, într-o atmosferă tradițională, care le este familiară. Vizitarea obiectivelor sociale s-a încheiat la căminul-spital din str. Negru Vodă, unde bătrînii se află în permanență sub atență îngrijire medicală.

De la cei mai bătrîni, vizita a continuat, ducîndu-i pe oaspeții la enoriașii tineri ai obștei. Se vizitează cursurile de Talmud Toră ale comunității din București, unde se învață limba sfințită, limba rugăciunilor și a Torei. Un curs pentru începători a condus de dl. Vernescu, altul de dl. M. Kanner. Se trece apoi la cursul pentru avansați, condus de dl. Calichman. Rîvna cursanților, ca și a profesorilor, sînt deopotrivă de evidente. Oaspeții îi felicită călduros, dorindu-le succese la învățătură în noul an care a început.

În acest timp, Templul coral — principalul sanctuar al cultului mozaic din România — s-a umplut de coreligionari. E clipa rugăciunii de Minha-Maarin, care se oficiază în toate zilele săptămînii. Azi, însă, ea are un caracter deosebit, datorită prezenței distinșilor oaspeți. Serviciul divin e cel mai bun prilej de a se întâlni cu enoriașii obștei bucureștene.

Ora 18. dr. Nahum Goldmann, însoțit de dl. Armand Kaplan, urcă treptele intrării principale, unde sînt întâmpinați de Eminentă Sa și de ceilalți conducători ai Federației. Se formează un cortegiu solemn, care pătrunde în templu, în timp ce corul sfîntului lăcaș întonează imnul *Baruh Haba* — Bun venit în numele lui Dumnezeu!

Oaspeții sînt poștiți să ia loc în jilțuri de onoare, lingă altar. Corul Talmud Torei, dirijat de dl. Socolnik, execută cu măiestrie un program de cîntece ebraice. Măiestria ansamblului, siguranța dirijorului și îndeeșii glasul solistei Brîndușa Leibovici-Friedman, se bucură de caldă apreciere.

Atmosfera e festivă, sărbătorească. Cantorul W. Harnik se apropie de amvon spre a oficia rugăciunea de Minha. În aceste zile premergătoare lui Iom Kipur, ritualul impune o rugăciune în plus, impresionantă rugă de *Avinu Malkenu*. Fiecare verset e întonat cu melodia tradițională de cantor și reluat în cor de credincioși, în timp ce porțile chivotului sfînt, unde se păstrează surul Torei, sînt larg deschise: „*Avinu Malkenu, Părinte cereș, înscrie-ne în cartea vieții celei bune / Părinte cereș, înscrie-ne în cartea iertării și îndurării...*”

Întreaga asistență se ridică în picioare și ascultă cu cel mai adînc respect și toată ezvăvia rugăciunea pe care, în fața chivotului sfînt, Eminentă Sa o rostește pei-

tru prosperitatea și înflorirea patriei, Republica Socialistă România, pentru președintele ei, pentru poporul țării, pentru credincioșii cultului mozaic. Pastorul nostru spiritual rostește apoi rugăciunea pentru pace în Israel și în lumea întreagă.

De amvon se apropie Eminentă Sa dl. Șef rabin dr. Moses Rosen care rostește un vibrant cuvînt de salut adresat președintelui Congresului Mondial Evreiesc.

„Am rostit adineori rugăciunea *Avinu Malkenu*, implorîndu-l pe Dumnezeu să ne înscrie în cartea vieții celei bune, căci pentru noi, evrei, poporul cărții, viața e o carte în care scriem în fiecare an un nou capitol. În primele file ale capitoului noului an, obștea evreiască din România consemnează un eveniment înbucurător și plin de însemnătate nu numai pentru noi, cei ce ne aflăm în acest sfînt lăcaș, ci pentru toți frații și surorile noastre, din toate cele peste 70 de comunități din țară. În numele tuturor, îi adresăm acum cuvîntul nostru de salut, plin de respect și considerație, dr.-ului Nahum Goldmann și însoțitorului d-sale, dl. Armand Kaplan.

Dr. Goldmann și-a consacrat întreaga viață poporului evreu, fiindu-i hărăzit să se numere printre conducătorii săi într-o perioadă istorică dintre cele mai dramatice. Să deții funcții de conducere la evrei nu este cîtuși de puțin ușor. Primul conducător al evreilor a fost Moșe, iar pilda lui ne învață că conducătorul trebuie să fie înzestrat cu curaj, cu viziune, spre a pași mereu în fruntea alor săi. Conducătorul adevărat are și sufletul și rațiunea, după cum noi punem teftin și pe frunte și pe brațul stîng, alături de inimă. El dovedește în toate împrejurările o judecată rece și simțămînte înflăcărare. Aceste trăsături îl caracterizează pe dr. Nahum Goldmann, care de multe decenii se numără printre personalitățile conducătoare ale generației noastre. D-sa este dintre cei ce au tras printre primii semnalul de alarmă asupra primejdiei de moarte pe care fascismul și hitlerismul o reprezentau pentru poporul evreu și pentru toate popoarele, d-sa a fost printre cei mai activi organizatori ai acțiunilor pentru salvarea evreilor din Germania nazistă și din celelalte țări amenințate de cotoșire și tot d-sa s-a aflat în primele rînduri ale acțiunilor de refacere și reorganizare a vieții evreiești după marea catastrofă.

În condițiile foarte complexe de după război, dr. Nahum Goldmann, animat de o viziune largă și de nedeșimțatul nostru optimism, a promovat ideea că este posibil și necesar ca evreii, comunitățile evreiești, să-și ducă mai departe existența în condițiile specifice din fiecare țară, menținîndu-și propria lor individualitate, propria credință, propriile tradiții și rîminind, totodată, cetățeni loiali ai statului în care s-au născut și în care își duc existența. Dr. Goldmann nu a obosit să sublinieze că trăind în țări cu sisteme diferite, evreii sînt interesați în cel mai înalt grad în triumful ideii coexistenței pașnice, în statornicirea unui climat de înțelegere și apropiere între popoare. De aici imperativul ca evreii să se afle alături de forțele păcii și progresului. Aceste trăsături definitorii ale personalității dr.-ului Nahum Goldmann ni-l fac cu deosebire prețuit și stimat nou, evreilor din România, obștei noastre, care dovedește că este pe deplin posibil să rămîi bun evreu și totodată cetățean devotat și loial al unui stat socialist”.

Dl. dr. Nahum Goldmann și-a început cuvîntarea exprimîndu-și satisfacția de a se afla din nou în mijlocul obștei din România, obște de vechi și însemnată tradiție, de care îl leagă o îndelungată și statornică prietenie, „De la precedenta vizită au trecut șapte ani și impresia generală — confirmată de cele văzute la diferitele instituții și așezăminte — este că timpul a fost folosit cu înțelepciune și folos. Aceasta dovedește condițiile de libertate pe care regimul socialist al României le garantează tuturor cetățenilor și cultelor. Realizările obștei au fost posibile datorită viziunii clare și inspirate a Șef-rabinului dr. Rosen, care cunoaște sentimentele de admirație ce i le port”

După ce a făcut o amplă incursiune în istoria evreiască a acestor decenii, după ce a evocat anii holocaustului și perioada dramatică imediat următoare războiului, vorbitorul a schițat tabloul vieții evreiești contemporane și principalele învățăminte ce se desprind.

„Evreii au străbătut secolele și milenile, au supraviețuit tuturor vicisitudinilor cu care i-a confruntat istoria pentru că au rămas fideli tradițiilor proprii, pentru că au știut să cultive, să păstreze și

să transmită de la generație la generație valorile spirituale iudaice. Rămînînd ei înșiși, credincioși religiei lor și propriului sistem de valori, evreii au știut în toate timpurile și pretutindeni să se insereze în structuri economico-sociale și politice diferite, dîndu-și aportul la ridicarea țărilor în care trăiau. Această facultate este tot atât de importantă azi, cînd există comunități evreiești în aproape toate țările, cîci numai la Congresul Mondial Evreiesc sînt afiliate comunități din 62 de state. Firește, centrul vieții spirituale evreiești se află în zilele noastre în Israel, dar existența acestui stat nu diminuează cu nimic însemnătatea comunităților evreiești din țările răspîndiri, în primul rînd a marilor comunități din S.U.A., America de sud etc. Pentru destinul nostru istoric este de maximă însemnătate ca toate comunitățile evreiești, mari sau mici, să-și continue existența, menținîndu-și instituțiile, tradiția, pentru ca toți membrii lor, și în mod deosebit cei din generația tinărdă, chează continuității noastre, să cunoască limba, istoria, cultura proprie. De aici rolul primordial ce-l atribuim educației evreiești.

Trăim într-un secol dinamic, mobil, cînd continente, țări și popoare s-au trezit la o viață nouă. Lumea se schimbă literalmente sub ochii noștri și a ști să te adaptezi acestei lumi în continuă schimbare este de asemenea un imperativ al vremurilor. Evreii au avut întotdeauna această facultate, despre aceasta stă măturie întreaga lor istorie. Ei au trăit în antichitate, au supraviețuit marilor imperii sclavagiste, au trăit în lumea fărîmițată a evului mediu, au știut să se adapteze condițiilor capitalismului modern și nu există în mod obiectiv nici un obstacol să depășească acest mod de existență. Exemplul comunității evreiești din România arată că evreii pot pe deplin să trăiască și să se mențină ca evrei într-un stat socialist. În definitiv noi evreii am fost din cele mai vechi timpuri animați de ideile de egalitate și dreptate socială, pe care le-am clamat cu atîta tărie profeții și viziunii noastre.”

Vorbitorul a încheiat alocuțiunea atît de bogată în idei afirmînd că nu numai optimismul său funcționar, propriu evreilor, ci și analiza lucidă a situației actuale îi dau speranța că omenirea întreagă, inclusiv poporul evreu, se îndreaptă către o eră de stabilitate și pace, în care popoarele și toți oamenii să se bucure de binefacerile culturii și civilizației.

O ATMOSFERĂ ELEVATĂ

După solemnitatea de la templu, conducerea Federației a oferit o masă în onoarea oaspeților. La această recepție au fost invitați membrii de vază ai comunității bucureștene, distinși intelectuali, oameni de știință, scriitori, artiști etc. Președinții principalelor comunități din țară, rabini și deservenți de cult. Au luat, de asemenea, parte d-na și d. Iohanan Cohen ambasadorul statului Israel la București, precum și d-na și d. Mordehai Avgar, ministru — consilier de ambasadă. Masa a decurs într-o atmosferă elevată, toastrile fiind un prilej de a scoate în evidență personalitatea oaspetelui și ideile nobile pe care le profesează.

„Dacă există pentru mine seri luminoase, nu numai datorită feeriei stelare, ci și prezenței unei personalități cu totul remarcabile, seara aceasta se înscrie printre ele” — a spus scriitorul I. Peltz. „Inteligență, cultură, dinamism și mai presus de ele, minunatul simț al demnității umane, sînt trăsăturile care vă caracterizează”.

În numele cursanților de la Talmud Toră a rostit în limba ebraică un cald cuvînt de omagiu și salut Theodor Nissim. „Sîntem ducuroși că vă putem spune că învățătura sfîntă nu este uitată în obștea noastră, că limba sfințită este studiată de noi. Că sîntem credincioși tradiției, precum au fost părinții și bunicii noștri. Acesta este mesajul pe care vă rugăm să-l duceți celorlalte comunități evreiești din lume”.

„Personalitatea și activitatea d.-lui dr. Goldmann îmi sînt cunoscute de aproape 40 de ani — a spus d. avocat Arnold Schwefelberg. Pe atunci unul dintre colaboratorii d-sale a expus în cadrul unei reuniuni a Asociației titraților evrei „Unirea” scopul și metodele de activitate ale Congresului Mondial Evreiesc, organizație reprezentativă a evreilor din întreaga lume”. După ce a evocat succint activitatea desfășurată de dr.-ul Goldmann în tot acest lung rîstimp, vorbitorul a spus.

„Nu este, firește, de competența mea să fac aprecieri asupra rolului istoric în viața evreiască al d.-lui dr. Goldmann. Mă mărginesc doar să exprim dorința vie a coreligionarilor ca mulți ani de aici înainte d-sa să-și îndeplinească misiunea cu tot mai mare succes. Sînt convins că de pe acum numele d-sale s-a înscris în istoria noastră”.

În termeni analogi s-a exprimat d. prof. Al. Vianu: „Trădătura definitorie a gîndirii d.-ului Nahum Goldmann este luciditatea și un acut simț al realității. Cu admirabilă consecvență și cu inflexibilă intransigență eminentul nostru oaspete a militat și militează pentru o largă deschidere a iudaismului către lumea progresului, către marile curente înnoitoare traversează istoria contemporană”.

Israel Bercoici, secretarul literar I.E.S. a salutat oaspeții în limba idish, menționînd că obștea evreiască din România are vechi și bogate tradiții în domeniul dezvoltării culturii și artei în această limbă. Și astăzi Bucureștiul este unul din puținele centre unde activează un teatru idish permanent frecventat de evreii din țară cît și de turiști veniți din străinătate. „Așa se face că deseori un spectacol al nostru se află în sală, alături de publicul obișnuit, evrei din S.U.A. și Israel, din Franța și Argentina și din alte puncte ale globului. Un spectacol de Șalom Alechem ei se salută la București cu tradiționalul nostru salut „Șalom Alechem”.

În cuvîntul său d. dr. Nahum Goldmann și-a exprimat gratitudinea pentru primirea călduroasă de care s-a bucurat și pentru cele rostite la această masă. D-sa a reluat și aprofundat unele din ideile enunțate în cadrul cuvîntării de la Templul coral și în deosebi cu privire la tradiționala afinitate a evreilor față de ideile de dreptate socială și progres. Au fost lungi perioade istorice cînd a profeșat asemenea idei, a milita pentru împlinirea lor, era considerat, de către vechea societate, o atitudine de non-conformism. Evreii au fost, și din acest punct de vedere, non-conformiști. Astăzi, cînd aceste idei înnoitoare au devenit principile călăuzitoare în numeroase țări — și în primul rînd în această parte a lumii — e firesc ca cetățenii evrei să se integreze în noua societate, continuînd în același timp a fi mai departe buni evrei, atașați deopotrivă de ideea de progres și de proporie lor valori spirituale.

Înainte de a oficia rugăciunea de *Birkat Amazon*, binecuvîntarea cu care se încheie orice masă evreiască, Eminentă Sa d. Șef rabin a exprimat satisfacția pentru această seară de neuitat, pe care frunții obștei au petrecut-o avînd în mijlocul lor pe unul din cei mai de seamă conducători ai iudaismului contemporan.

„Distinsul nostru oaspete a vorbit despre non-conformism iudaic — a spus d. Șef rabin. Îngăduiți-mi să sintetizez cele ce s-au rostit aici în această seară în legătură cu ilustra personalitate a d.-lui dr. Goldmann. Dacă e adevărat că de la primul evreu, Abraham Haimi — Abraham evreu — a fi evreu înseamnă a contesta, a nu fi conformist, a lupta pentru promovarea noului, a sfida drumul cel ușor în viață și a-l alege pe cel greu, a profesa idei generoase și revoluționare chiar atunci cînd ele nu găsesc încă rezonanță în suflurile contemporanilor, a ști să rămîi chiar singur și a nu renunța la idealurile în slujă a Sora te alh, dacă rostești acestea sînt adevărate despre evrei, atunci dr.-ul Goldmann poate fi definit ca un evreu între evrei. O viață întreagă, dar mai cu seamă în ultimii ani, el a știut cu splendidă noblete de caracter să propovăduiască idei, să-și afirme convingerile, chiar și atunci cînd mulți încă nu înțelegeau cîtă dreptate are. A înfruntat ostilități și cu tenacitate n-a încetat să reprezinte o poziție pe care azi, cu toți vedem cît de justă, cît de vitală este pentru existența poporului nostru. Non-conformismului Nahum Goldmann îi urăm mulți ani pentru ca și pe viitor să continue să călăuzească sufletele și gîndurile noastre pe calea noului, spre viitorul luminos al lui Israel și al întregii umanității” — a încheiat Eminentă Sa.

Vizita d.-lui rabi Sage din S.U.A.

În ziua de 25 septembrie a.c. d-na și d. rabin M. Sage, președintele organizației religioase „Mizrahi” din S.U.A., au vizitat obștea noastră, fiind primiți de Eminentă Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen.

Oaspeții au asistat la serviciul divin de Kol Nidrei și și-au petrecut ziua de Iom Kipur la Templul coral.

Imagini din timpul vizitei

De sus în jos:

1. În cabinetul d-lui Șef rabin;
2. La un curs de Talmud Tora;
3. La cabinetul de asistență medicală.
4. Oaspetele vorbind la masa festivă;

SIMHAT TORA, cununa sărbătorilor de toamnă

Este surprinzător că Simhat Tora nu este menționată nici măcar printr-un singur cuvânt — în ordinea instituirii sărbătorilor ea este pur și simplu a opta zi de Sucot, ca zi de încheiere a zilelor festive, munca fiind interzisă în această zi — și că nu ludeea, ci Babilonia a fost locul de origine a sărbătorilor. În colectivitățile evreiești din diaspora babiloneană se obișnuia ca citirea Torei în sinagogă să se facă în cadrul unui ciclu anual. Pentateuhul era împărțit în 54 de parșe (parșot), în raport cu numărul săptămînilor dintr-un an bisect. În Palestina, împotriva împărțirii consta din 155, respectiv 175 de sedarim, pentru citirea eventuală a Torei într-un interval de trei sau trei ani și jumătate. De aceea, între casele de rugăciune din Palestina și cele din Babilonia nu exista posibilitatea ca citirea Torei să înceapă la aceeași dată în fiecare an și să se termine printr-o ceremonie festivă pentru a se începe din nou anul următor. Cu alte cuvinte: sărbătoarea de Simhat Tora a rămas rezervată evreilor din Babilonia. Această diferență dintre durata citirii Torei între o țară și alta, așa cum a demonstrat învățatul israelian Avraham Jaari, în cartea sa referitoare la istoria apariției zilei de Simhat Tora (Toldot hag Simhat Tora, Ierusalim, 1964) s-a observat încă din perioada gaonică și a durat pînă în cea a crucadelor. Evreii palestinieni, care trăiau în afara granițelor lor, făceau mult la vechile lor obiceiuri. Despre aceasta ne relatează și vestitul călător evreu Beniamin de Tudela, care a poposit în Egipt în anul 1170. În Cairo, scrie el, există două sinagogi. Una e frecventată de evreii care provin din Babilonia, ceilalți de cei din Palestina. Împărțirea capitolelor din Tora corespunde aceleia a evreilor din fiecare țară de origine. De Simhat Tora evreii se rugau laolaltă, putînd astfel să savureze împreună plăcerea sărbătorii.

De cînd se consideră ultima zi de Sucot ca zi de Simhat Tora?

Asupra anului precis nu se poate răspunde exact la această întrebare. În orice caz se pare că începînd din epoca amoraiminilor — generațiile de renumiți învățați din școlile babilonene de la Nahardea, Sura și Pumbedita, care au durat pînă prin secolele 3-4 ale erei actuale —

REUNIUNEA CONGRESULUI MONDIAL EVREIESC

Recenta reuniune a Congresului Mondial Evreiesc, ce s-a ținut la Geneva, a confirmat pe d. Itzhak Harkavi în funcția de conducător al departamentului cultural al Congresului Mondial Evreiesc. A fost elogiată, totodată, activitatea plină de dăruire a vechiului titular, prof. Arie Tartakover, care s-a retras din funcție datorită vîrstei înaintate.

Simhat Tora nu însemna la început ziua, ci pur și simplu sărbătoarea încheierii citirii Torei și a reînnoirii ei. Ziua respectivă Iom habraha, „ziua binecuvîntării”, e numită astfel după ultimul capitol din Tora, care conține binecuvîntarea lui Moșe și pentru că tot în această zi regele Slomo a binecuvîntat poporul în templul nou sfințit (Regi 1,8-22), iar conform relatării biblice acest moment se citește și la Haftara. Rav Saadia Gaon vorbește și el, în comentariul lui la cartea de rugăciuni, despre „Ziua binecuvîntării”. Abia după perioada gaonică se folosește pentru prima dată în Spania noua denumire „Iom Simhat Tora”, „Ziua bucuriei Torei”. Mai tîrziu, denumirea a fost adoptată și în celelalte țări. În cele din urmă, sistemul-sedarim palestinian a dispărut, iar uzul babilonean s-a generalizat.

Din complexul de întrebări pe care îl cuprinde istoria și lumea de idei a zilei de Simhat Tora se impune o ultimă întrebare. Ea apare pretutindeni, în literatura respectivă: de ce nu cade sărbătoarea bucuriei în una din zilele de Șavuot, în ziua cînd, după tradiție, au fost date poporului cele zece porunci pe muntele Sinai? Jaari oferă o explicație istorică motivată. Intrucît inițial au fost înțeluse atmosfera și buna dispoziție care domnesc la terminarea citirii din Tora și cînd ceremonia de închidere cade în ultima zi de Sucot, era evident că ziua aceea a fost consacrată ca zi de Simhat Tora.

Din punct de vedere mistic, Eliahu Kitov scrie în Sefer Hatoda, Ierusalim 1916, p. 128: În întreaga țară se celebrează Simhat Tora de Șemini Ațeret, după zilele festive de Sucot, căci această zi, la fel ca primul Ațeret (de Șavuot), care semnifică legămîntul cu Tora, are o semnificație similară. Desigur, cu diferența că primul legămînt a fost încheiat pe temeiul libertății fizice și pe cel al fricii psihice, în veselie și dragoste. Teama de Dumnezeu este numai atunci binevenită cînd se asociază cu dragostea de Dumnezeu și invers, dragostea de Dumnezeu este numai atunci desăvîrșită cînd e însoțită și de teama de Dumnezeu — ele se completează reciproc.

O interpretare psihologică găsim la învățatul din Rhodos, rabi Haïm Iehuda Israel (1758-1829) și la maghidul din Dubno. Folosind o parabolă despre o frumoasă fiică de rege care urma să se căsătorească fără a fi văzut vreodată la față pe logodnicul ei, iar acesta la rîndul său, abia după cîteva săptămîni afla ce noroc a dat peste el, au fost deduse cele ce urmează. Cînd fiii lui Israel au primit Tora (după Midraș nu fără a fi siliți, căci Dumnezeu amenința poporul cu muntele Sinai, care plana deasupra lor ca o mare primejdie dacă ar fi refuzat să primească învățătura) ei nu au fost în stare să aprecieze valoarea acestei comori, pe care au primit-o mai mult de nevoie. Decît de bunăvoie. Numai după o îndelungată vreme și-au putut da seama de neprețuita comoară care le-a fost încredințată. De aceea sărbătoarea de Simhat Tora se celebrează abia la cîteva luni după Șavuot.

Un adevăr profund reiese din aceste cuvinte. Omul iubește numai ceea ce cunoaște și numai ceea ce iubește cu sinceritate se transformă, pentru el, în adevărată bucurie. Simhat Tora este, an de an, un îndemn pentru noi de a ne cunoaște religia, a o iubi și învăța.

Eisenstadt — Ir Barzel?

Deși nu a avut niciodată mai mult decît o mie de membri, obștea evreiască din Eisenstadt (Austria) a cunoscut epoci de bogată activitate culturală și religioasă. În vechi documente evreiești de pe la anul 1300, orașul este numit Ir Barzel (oraș de fier = traducerea ebraică a denumirii sale germane). De-a lungul secolelor, orașul s-a arătat generos față de obștea evreiască, acordînd ospitalitate și evreilor din orașul învecinat Odenburg, expulzați după înfrîngerea ungurilor de la Mohaci, sub învinuirea că ar fi simpatizat cu turcii.

În 1671, Leopold I decretează expulzarea evreilor din Eisenstadt dar patru ani mai tîrziu se întorc și sînt luați sub protecția familiei Esterhazy. În 1690, prințul palatin Paul Esterhazy decretează drepturile și privilegiile comunității evreiești. Ea urma să se concentreze într-un anumit cartier al orașului, pe un teren care i se punea la dispoziție, urmînd să se bucure în mod practic de autonomie. Decretul a fost dat cu ocazia stabilirii în oraș a unui număr de evrei expulzați din Nikolsburg. În 1735, comunitatea număra 600 de membri. Ei locuiau pe strada nu-

mită „Aleea evreiască”. În mijlocul ei se afla sinagoga, iar alături casa comunității, donată de un anume Samson Wertheimer. Acest ghetou și-a păstrat autonomia pînă în secolul al XX-lea. În zile de Săbat și sărbători, comunitatea se deplasa dincolo de porțile cartierului. În cursul săptămîinii, un crainic bătea la fiecare ușă, invitînd lumea la sinagogă. Obiceiurile specifice anumitor sărbători, ca luarea meselor în Suca sau arderea hamețului se practicau în mod colectiv, public.

Evreii din Eisenstadt aveau un dialect special al lor, precum și numeroase obiceiuri locale.

În secolul al XVIII-lea, Eisenstadt a fost sediul lui Șeba Kehilot, cele șapte comunități evreiești din Burgundia. Aici s-a născut rabi Akiba Eger. În 1851, dr. Israel Hildesheimer a înființat aici un seminar rabinic, care a atras învățați din locuri îndepărtate ale lumii.

După anexarea Austriei, în 1938, comunitatea evreiască din Eisenstadt a avut soarta altor comunități evreiești și astfel s-a încheiat un episod important din istoria evreilor din Europa Centrală.

LONGEVITATE

Cel mai bătrîn evreu din Brazilia, rabinul Isaac Pinhas Mellul, a încetat din viață, la vârsta de 105 ani, în orașul Belem, capitala statului Para. În acest oraș există o comunitate evreiască de 260 de familii, cu o vechime atestată documentar de peste 200 de ani.

Rabinul Mellul s-a născut la Tanger și a venit în Brazilia la vârsta de 16 ani. A exercitat funcția de rabin în Belem din 1914 fără întrerupere. În urmă cu cinci ani, cînd și-a sărbătorit centenarul, a fost proclamat cetățean de onoare al orașului Belem și al statului Para.

Mellul a lăsat 9 copii, 26 de nepoți și 22 de strănepoți.

ISTORIE

„Who-s Who“ (Cine ce este) e titlul unei lucrări de istorie a evreilor, elaborată de Joan Comay și apărută în editura Weidenfeld & Nicholson din Londra.

Primul volum, apărut acum cîțiva ani, aplica metoda „Cine te este“ la Biblie, realizînd o istorisire impregnată de farmecul poeziei și legendelor.

Noul volum este cu totul diferit din punctul de vedere al concepției și al formulei de prezentare. Cuprinzînd o perioadă amplă, de două mii de ani, el este scris într-un spirit realist și scoate în evidență o trăsătură a istoriei diasporei; continuitatea. Marile personalități ale diasporei, risipite în timp și spațiu, sînt legate prin problematica și realizările lor. Mutațiile survenite în secolul nostru fac să se acorde o mai mare pondere personalităților din această perioadă, dar legătura lor cu trecutul este și la ei evidentă. Noul volum poate fi folosit ca un veritabil manual de istorie și datorită addendelor: un index tematic, o cronologie amplă și cîteva hărți excelente.

MEDALII YAD VAŞEM

Medalia Yad Vaşem a fost decernată, în cadrul unei festivități, unui grup de șase cetățeni belgieni, ca recunoaștere a ajutorului acordat de ei unor evrei, în timpul ocupației naziste. Trei dintre cei distinși, au salvat viața a peste 50 de copii, ascunzîndu-i sub nume false în institutul pentru copii handicapați unde lucrau.

ARHEOLOGIA BIBLICA

În vitrinele librărilor din Londra a apărut „Dicționarul arheologic al Bibliei“. Editat sub îngrijirea lui Henri Corswant, dicționarul este, de fapt, o bună lucrare de prezentare a arheologiei biblice în lumina descoperirilor făcute de-a lungul timpului (incluzîndu-se și recente cercetări, unele efectuate la sfîrșitul anului 1973). Dicționarul mai cuprinde elemente de etnografie și religie iudaică.

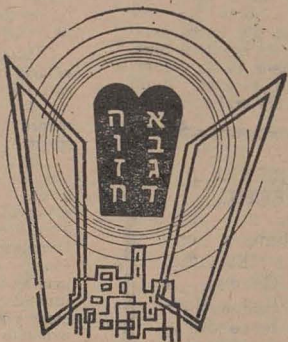
UN NOU CENTRU COMUNITAR

Sub titlul „Sinagogi în India“, publicistul indian E. Elias a editat la Bombay un album înfățișînd cele mai frumoase 29 de sinagogi existente pe teritoriul Indiei. Albumul este însoțit de o amplă prezentare a valorii arhitecturale a respectivelor lăcașuri de cult. Sînt oferite, de asemeni date despre istoria fiecăruia dintre sinagogile prezentate.

STUDII EBRAICE

La Institutul Național de Limbi și Civilizații Orientale de la Stockholm, a fost recent creat un „Centru de documentare și cercetări și studii ebraice“.

Pornind de la faptul că se constată o multiplicare a studiilor și cercetărilor privind iudaismul, Centrul își propune să servească drept punct de facilitare a acestor cercetări în Suedia. Un local special urmează a fi pus la dispoziția acestei noi instituții. Este în curs de constituire un fișier care va grupa indicațiile bibliografice privind documentarea de specialitate care se află în bibliotecile suedeze ca și în bibliotecile și arhivele dintr-o serie de țări mai apropiate (Anglia, Olanda, Belgia, Franța).

CONDAMNARE

O curte de jurați din Hamburg a pronunțat o sentință de detențiune pe viață împotriva fostului comisar nazist Gerhard Erren, care în anii 1941 și 1942, pe cînd se afla la Slonim, în regiunile ocupate din est, a condus două acțiuni de exterminare în masă. Actul de acuzare menționează uciderea a 7000 de persoane și colaborarea la asasinarea altor 8000 de persoane.

Un alt acuzat, Lothar Schulz, fost în conducerea jandarmeriei locale la Slonim, și care a participat la arestarea și transportul deținuților, a fost condamnat la trei ani închisoare.

CONFERINȚE

În cadrul seriei de conferințe organizate de societatea Wizo, marele rabin al Nisei, Jean Kling, a vorbit despre „Actualitatea regelui David“.

Cu același prilej, a conferențiat și M. A. Abecassis, profesor de renume la catedra de filozofie a Universității din Strassbourg.

UN ERUDIT

S-a stins din viață la Zürich, rabinul Solomon Speer, erudit și eminent păstor spiritual. Timp de aproape două decenii, el a condus și catedra de ebraică de pe lângă Universitatea din marele centru economic și cultural elvețian. Rabinul Speer s-a făcut remarcant printr-o culere de comentarii asupra Pentateuhului precum și printr-o suită de scripitoare note exegetice publicate în „Der Israelit“.

CENTENAR

Comunitatea evreiască din Mexic va sărbători, în noiembrie anul acesta, un secol de existență. O suită de manifestări, printre care se numără inaugurarea unui centru de arhivă-documentare privind istoria obștei din amintita țară latino-americană, va marca acest jubileu.

PROVERBE

La Bruxelles a apărut, în excelente condiții grafice, studiul lui Haim Vidal Septhia „Proverbe iudeo-spaniole“. Conținînd nu mai puțin de 1500 de proverbe comentate cu o mare competență și remarcabilă finețe, lucrarea ne oferă o imagine a varietății și bogăției gândirii populare iudaice în perioada cînd obștea sefardă din Spania ducea o viață spirituală intensă, plină de strălucire.

ANUAR

Cel de-al doilea anuar al Enciclopediei Iudaice, cuprinzînd evenimente petrecute în cursul anului 1973, a fost pus la dispoziția cititorilor.

RECUNOȘȚINȚĂ

Republica Federală Germania a conferit Marea cruce a Ordinului de merit d-nei dr. Gertrud Luckner din Greiburg, acum în vîrstă de 73 de ani, care și-a riscat viața acordînd ajutor unor evrei în timpul perioadei naziste. D-na Luckner desfășoară actualmente o activitate ecumenistică.

PLAN DE STUDII

Specialiști în domeniul Bibliei și Talmudului, evrei și neevrei, între care cîțiva profesori de la Oxford și Cambridge, au întocmit un plan de învățămînt pentru studenții lui „Jewish College“ în baza cărui, în viitor, absolvenții cursurilor vor primi titlul academic în disciplina studiilor iudaice. Acestea cuprind studiul Bibliei, Talmudului, a legislației mozaice religioase și a filozofiei religiei.

Cursurile vor avea o durată de trei ani.

JURNALUL SIMONEI

Radiodifuziunea franceză a transmis recent un ciclu de trei emisiuni sub titlul „1942 — amintirile tragice

știri • știri

ale unei eleve“. Este vorba de jurnalul Simonei Boruchowicz, care în 1942, elevă fiind, locuia cu părinții în cel de-al 11-lea arondisment al Parisului. Simona a consimțit, moment cu moment, suferințele prin care a trecut ea și ai săi, ca și obștea evreiască a capitalei franceze, în perioada ocupației naziste. Tragismul ce răzbate din pa-

Varșovia. În cursul unei conferințe de presă, la Belgrad, Petrovici, care a anunțat că actualmente copia standard a filmului este gata, declarîndu-se convins că noua sa peliculă se va bucura de un mare succes.

OMAGIU

Ca un omagiu postum adus lui Darius Milhaud care, se știe, a încetat din viață la 22 iunie a.c., Opera vizează anunț apropiat premieră austriacă a operei „Esther de Carpentras“. Creată în anul 1925, această compoziție lirică a lui Milhaud, descendent al unei familii sefardă din Aix la Chapelle, are la bază un libret inspirat din folclorul iudaic și folosește unele melodii populare tradiționale de Purim.

INTÎLNIRE

Organizația tinerilor germani „Sühnezeichen“ (îspășire), a obținut aprobarea de a construi în apropiere de Auschwitz un edificiu care să fie un loc de întîlnire a tineretului de pretutindeni. Piatra de temelie a acestei construcții va fi pusă, în cadrul unei ceremonii speciale, la 9 mai 1945, cînd se împlinesc 30 de ani de la sfîrșitul războiului.

SIMPOZION

La recenta conferință anuală a consiliului de conducere a lui Memorial Foundation a avut loc un simpozion cu tema „Învățămintele holocaustului pentru generațiile viitoare“ la care au luat cuvîntul patru specialiști în acest domeniu: profesorul Irving Greenberg din S.U.A., prof. Simon Harman și dr. Yehuda Bauer de la Universitatea ebraică și Itzhak Arad, conducătorul instituției Yad Vaşem.

PREMIU

Premiul „Itzhak Manger“ pentru literatură idiş a fost decernat anul acesta profesorului Dov Sadan și poetei Rachel Koren. Primul s-a ilustrat printr-un volum de studii despre literatura idiş din perioada dintre cele două războaie mondiale. Cea de-a doua, este autoarea unui remarcabil volum de poezie.

ginile jurnalului, culminează cu descrierea, privită cu ochii copilului, a deportării părinților într-un lagăr de exterminare hitlerist, de unde nu s-au mai întors.

CĂRȚI ESENȚIALE

O lucrare unică în genul ei a apărut la Ierusalim sub egida secției culturale a Congresului Mondial Evreiesc. Este vorba de un îndreptar cuprinzînd cărțile esențiale în materie de iudaistică, ce nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă evreiască. Lista începe, cum era și firesc, cu Biblia, continuă cu Mișna și Talmudul, spre a îmbrățișa domenii ale religiei, istoriei și culturii evreiești.

SESIUNE

La Toronto a avut loc cea de-a 17-a sesiune anuală a Congresului evreiesc din Canada, organizație reprezentativă a colectivității evreiești din această țară. Raportul de activitate a fost prezentat de d. Sam Kahane, care și-a încheiat cu acest prilej cel de-al treilea mandat de președinte.

ESEURI

„Jeanne d'Arc și copilul evreu“ este titlul unui volum de eseuri apărut recent în librăriile pariziene, datorat scriitorului și filozofului Alain Spiraux. Eseurile îmbrățișează teme referitoare la aportul pe care l-a adus intelectualitatea evreiască la viața spirituală a Franței. Sînt, de asemenea, tratate și aspecte ale dezvoltării spiritualității iudaice în Franța.

FILM

Regizorul iugoslav Alexander Petrovici, realizatorul filmului „Am cunoscut țigani fericiti“, a adaptat pentru ecran cartea lui Martin Gray despre ghetoul din

דער באזוך פון ד"ר נחום גאלדמאן

(סוף פון זייט 10)

הארניק דערנענטערט זיך צום עמוד צו דאזעך נען מנחה. איצט אין די עשרת ימי תשובה זאגט מען דאך די רירנדיקע תפילה פון אבינו מלכנו. יעדער פסוק ווערט געזאגט חזרים פונעם חזן און איבערגעזאגט דורך די מתפללים ביים אפגעטעם און קולד: אבינו מלכנו כתבנו בספר חיים טובים, כתבנו בספר גאולה וישועה...

אלע מתפללים ווייבן זיך אויף און הערן אויס מיט טיפן דור'ארץ און מיטן גאנצן רעליגיעזן יסעדר די תפילה וואס זינגט דער רב הכולל שליט'א פארן אפגעטעם און קולד. פארן וואויר און אויפבליאונג פונעם פאטערלאנד, די סאציאל ליסטישע רעפובליק וועמענע, פאר איר פרעזידענט, דעם פאלק פונעם לאנד, פאר די יידן. אונדזער גייסטיקער מנהיג זאגט דערנאך א תפילה פאר שלום אין ישראל און אויף דער גאנצער וועלט.

צו דער בימה דערנענטערט זיך דער רב ה' כולל דיר דור משה רחוק שליט'א, וועלכער האלט א איינדרעספולן באגריסונגס-ווארט לכבוד דעם פרעזידענט פון יידישן וועלט'קאנגרעס.

נאך וואס האבן מיר געזאגט די תפילה א' בינו מלכנו בעסענדיק דעם רבונן של עולם, אז ער זאל אונדז פארשטרייבן אין ספר פון א גוט לעבן, וויל פאר אונדז יידן, דעם עסעס הספר, איז דאס לעבן געגליכן צו א ספר, אין וועלכע מיר שרייבן יעדעס און א נייע בעטל. ווייל די ערשטע בעטלעך פונעם איצטיקן נייעס יאר, פארצייכט דער יידישער קיבוץ פון וועמענע א דערפויגט דיק געשטענען וואס איז פול מיט באדייטונג נישט נאך פאר אונדז, די וואס געפינען זיך דא, אין דעם מקום קדוש, אשר ישכח פני ממנו היום, נאך אויך פאר אלע אונדזערע ברידער און שטודענטער פון די העכערע חסידות פון לאנד. אין נאמען פון זיי אלע באגרייטן מיר מיט כבוד צו שטעלן דעם ד"ר נחום גאלדמאן און זיין באגרייטער פארמאגן פאלאך.

ד"ר גאלדמאן האט זיין גאנצן לעבן מקדיש געווען דעם יידישן פאלק, זיינעדיק געצייגט צווישן זיינע מנהיגים אין איינע פון דעם דאז' מאסישטן פערציד פון אונדזער היסטאריע. צו האבן א פירנדיקע ראץ ביי יידן איז נישט קיין ליכטע זאך. דער ערשטער מנהיג ביי יידן איז געווען משה רבינו, און זיין ביישפיל לערנט אונדז, אז דער מנהיג דארף זיין באשאנקען מיט מוט, מיט ווייזע, כדי תמיד צו גיין פארויס פאר זיין פאלק. דערמאנדיק מנהיג האט אן נשמה אי שכל, אי מיט הארץ אי מיט קאפ, אזוי ווי מיר ליגן די תפילה אויפן קאפ און אויף דעם לינקן אונטן, דער הארץ, ער דארף אויס'ווייזן אין אלע אומשטענדן א קאלטבליטק און טיילן דעם מצב און היינט געפילן. אס די כא' ראקעטערשטריכן כאראקטעריזירן זיין נחום גאלדמאן, וועלכער ציילט זיך זינט צענדליקער יארן צווישן די פירנדיקע פערזענלעכקייטן פון אונדזער דור. ער איז צווישן די וואס האבן צווישן די ערשטע באמארט וועגן דער שורק לעכער סכנה, וואס שטאמט מיט זיך פארגעשטעלט דער פאזיציע און היטלערוס פארן יידישן פאלק פאר פאר אלע פעלקער, ער איז געווען צווישן די אקטיסטע ארגאניזאטארן פון רעסונגס-אקציעס פאר די יידן פון היטלער זייטלאנד און ער איז אויך געווען דער, וואס האט זיך געפילט נען איז די ערשטע רייע ביי דער טעטיקייט פונעם ווייטערפירונג און ווידער ארגאניזירן דאס יידישע לעבן נאך דער גרויסער קאטא'סטראפ.

אין די זייער קאמפליצירטע באדינגונגען פון נאך דער מלחמה, האט ד"ר נחום גאלדמאן, זייענדיק באגרייטערט דער דאז' ברייטער וועג און אונדזער אייביקן אפטימיזם, פראמאטירט די אידישע סאציאלע מעגלעך און נויטיק אז די יידן, די יידישע קהילות, זאלן ווייטער פירן זייער עקזיסטענץ אין די ספעציעלע באדינגונגן גען פון יעדער מדינה, דערהאלטנדיק זייער אייגענע אידינטיטאטליכע, זייער אמונה, זייער ארטיזם און גלייכצייטיק זאל זיך בלייבן לא' יאלע בירגער צו דער מדינה אין וועלכער זיי זיך נען געבוירן און וועלכער זיי לעבן. דאס גאלדמאן איז געבליבן מיד געווארן אונטערצושטעלן זיין לעבנדיק אין פארשידענע סיסטעמען, זענען די יידן פארמיטערט און דער העכסטער מאס פון טריאונף פון דער אידישער פירלעכער קאמפליצירטקייט, אין איינשטעלן א קלימאט פון איינפארשטיין און דערנענטערונג צווישן פעלקער, פון דעם איז געדרינגען דער אימענ'ראטיז און זיך זאלן זיך געפירט נעבן די כוחות פון שלום און פארשריט, אפילו די שטריכן וואס דעפנירן די פערזענלעכע פון ד"ר גאלדמאן פארמאגן אים באזונדערע געזעצטע און געזאגט פאר אונדז וועמענע זיין אונדזערע קהילות, וועלכע באווייזן אז ס'איז פולשטענדיק מעגלעך צו

בלייבן גוטע יידן און גלייכצייטיק טרייע און לא'ער בירגער פון א סאציאליסטישער מדינה. דאס יא נחום גאלדמאן האט אונגעהויבן זיין רעדע אויסדריקנדיק זיין סאציאליסטישע וואס ער גע'פינט זיך פון דאס ניי צווישן יידישן קיבוץ פון רומעניע, אן אלטער יידישער קיבוץ מיט גע'לייטנדיקע סטראזיעס, וועלכע עס בינדט אים א לאנגטיקע און שטארקע פריינטשאפט. פון זיין פארויגן באזוך זענען פאריבער 7 יאר און דער אלגעמיינער איינדרוק - באשעפטיקט דורך דעם געזעענעם אין פארשידענע מוסדות און אינסטיטוציעס, אז די צייט איז געווארן באניצט מיט קלוגשאפט און ניצטעקייט, דאס באווייזט די פרייהייטס-איינזונגען וואס דער סאציאליסטישער רעזשים פון רומעניע פארזי'כט ערסאלע בירגער צו קולטן, די רעאליזירטע נען פון דאס דעם קיבוץ זענען געווען מעגלעך נאך דאזיק דער קלאזער און אינספירירטער ווייטע פונעם די הכולל ד"ר דוד משה רחוק שליט'א, וועלכער ער האט, באוואונדערונג געפילן וואס ד"ר גאלדמאן האט צו אים.

נאך דעם ווי ער האט געמאכט אן איבערבליק איבער זייערע געזעכטע פון די צענדליקער יארן, נאך דעם ווי ער האט דערמאנט די יארן פון שוואה און דראמאטישן פערציד, תיכף נאך דער מלחמה, האט ער דערנער אונגעצייגט בילד פון היינטיקייטן יידישן לעבן און די הויפט מסקנות, וואס זיין דארפן דערפון ציטן, זיין האבן דורכגעמאכט הונדערטער און יונדערטער יארן, האבן איבערגעלעבט אלע דריי פות במשך דער היסטאריע ווייל זיי זענען גע'בליבן טריי זייער סטראזיע, ווייל זיי האבן געוואוסט צו קולטיווירן, אויפצוהאלטן און ווייטער איבערצוגעבן פון דור צו דור די גייסטיקע ווערטן פון יהדות, בלייבנדיק זיין גאנצעמיינע ווייטע אמונה און זייער אייגענעם ווערטן סיסטעם, האבן זיי געוואוסט אין אלע צייטן און איבעראל זיך צוצופאסן אין דער פארשידענער ווייטשאפט'לעך סאציאלער און פאליטישער סטרוקטור, ביישטענדיק צום דערהויבן דאס לאנד און וועלכע זיי האבן געלעבט. אס די קלוגשאפט איז גענוי אזוי וויסטיק היינט, ווען טוענען פאראן יידישע קהילות כמעט אין אלע לענדער, ווייל נאך אין יידישן וועלט'קאנגרעס זענען אפצוהאלטן קהילות פון 62 מדינות. פארשטייט זיך, אז דער צענטער פונעם יידישן קאנגרעס לעבן געפינט זיך היינט צו טאג אין ישראל, אבער די עק'זיסטענץ פון אס דער מדינה מינערט נישט מיט גאנצטייג די וויסטיקייט פון די יידישע קהילות פון די תפוצות, אין ערשטער ריי די גרויסע קהילות פון די פאראייניקטע שטאטן פון אמע'ריקע, זיין דאמערקט א"א, פאר אונדזער היסטא'רישן גורל איז פון גרויסער וויסטיקייט אז אלע יידישע קהילות, גרויסע צי קליינע, זאלן פאר'זעצן זייער עקזיסטענץ, דערהאלטנדיק זייערע מוסדות, היסטאריע, און אלע אייגענע מיליטעריע פערט פון דעם יונגן דור, די גארנאציע פון אונדזער הענט, זאלן קענען זייער אייגענע שפראך, געשיכטע און קולטור, אין דעם דאך באשטיין די הויפט'דאל וואס מיר דארפן געבן דעם יידישן חינוך.

מיר לעבן אין א דינאמישן-איהונדערט, ווען קאנטענענטע לענדער און פעלקער האבן דער'וואכט צו א ניי לעבן, די וועלט ביים זיך ממט אונטער אונדזערע אויגן, דערפאר איז אויך אין אימפעראטיוו פון אס די צייטן, אז דו זאלסט וויסן וויאזוי זיך צוצופאסן צו אס דער תמיד היסטאריע וועלט. די יידן האבן פון תמיד גע'האט אס די לעבנשאפט, וועגן דעם זאגט עדות זייער גאנצע געשיכטע, זיי האבן געלעבט אין אטענטוס, האבן איבערגעלעבט די גרויסע שקלאפן-אימפעריעס, האבן געלעבט אין דער צעברעכענער וועלט פון מיליטעריש, האבן גע'וואוסט וויאזוי זיך צוצופאסן צו די באדינגונגן גען פון מאדערנעם קאפיטאליזם און סאציאליסטישע אויף קיין אפטייטונג און, קיין שום הינדערניש אז זי זאל אריבערשפאנען אס דעם אופן פון עקזיסטענץ, דער ביישפיל פון דער יידישער קהילה פון רומעניע באווייזט אז זי יידן קענען פולשטענדיק זיך אויסלעבן און זיך דערהאלטן אלס יידן אין א סאציאליסטישער מדינה, שליס'לעך זענען מיר דאך זינט די לעסטע צייטן געווען באגרייטערט פון די אידישן פון גלייכ'קייט און סאציאלן יושר, וואס איז געפרעדיקט געווארן מיט אזוי פיל קאנטעקעווענע דורן און דערנעריאט.

דער רעדנער האט פארענדיקט זיין גייסטיקע רעדע זאגנדיק אז נישט נאך דער אייגענער רעדנער אפטייטונג וואס איז כאראקטעריסטיש פאר די יידן, נאך אויך די קלארע אנאליזן די היינטיקן מצב, גיט אים די אפגענוג און די גאנצע מענטשהייט, איינגעשלאסן אין דאס יידישע פאלק, דערנענטערט זיך צו א צייט פון סטאביליטעט און שלום, אין וועלכע די פעלקער

און אלע מענטשן זאלן געניסן פון די קולטור און ציוויליזאציע וואוילעסטעטיקטן.

א דערהויבענע שטימונג

נאך דער פיינערלעכקייט אין טעמפל, האט די לייטונג פון דער פעדעראציע געגעבן א מסיבה לכבוד זיין געסט, צו דער מסיבה זענען געווען איינגעלאדן די פני פון דער בוקארעסטער קהילה, אנגעזעענע אינטעלעקטואלן, וויסנשאפט'לעכע, שרייבער, קינסטלער א"א, פרעזידענט פון די גרעסערע קהילות פון לאנד, רבנים און משרתי קודש, ס'האבן זיך אויך באטייליקט די פרוי און די יחנן כהן, דער אמבאסאדאר פון מדינת ישראל אין בוקארעסט, ווי אויך די פרוי און מ'מינסטער מרדכי אבנע, דע רעינע פון דער סאכא'סאדע, די מסיבה איז פארגעקומען אין א דער'הויבענער שטימונג, די סאטאטן זענען געווען געלעבנדיק ארויסצוהויבן די פערזענלעכקייט פונעם גאסט און די איידעל אידישן וואס ער דינט.

אויב ס'זענען פאראן פאר מיר ליכטיקע אונטן, נישט נאך צוליב דער שיין פון די שטערן, נאך אויך צוליב דער אונגעהוירט פון אזא א'נעמענער פערזענלעכקייט, אין פארשרייבט זיך דער היינטיקער אונטן צווישן זיי - האט גע'זאגט דער שרייבער י. פעליך, די אינטעלי'גענץ, קולטור, דינאמיזם און בפרט דאס געפיל, דאס וואונדערבארע געפיל פון מענטשנלעכקייט ווידער, זענען שטריכן וואס כאראקטעריזירן א"א.

אין נאמען פון די תלמוד'תורה קורסאנטן האט באגרייט הארץ אין דער העברעאישער שפראך טעאדאר ניסע, מיר קענען איין מיט פריי זאגן אז די תורה קדושה ווערט נישט פאר'געסן אין אונדזער יידישן קיבוץ, אז די הייליקע שפראך ווערט געלערנט דורך אונדז, אז מיר זענען טריי דער סטראזיע, אזוי איז ס'זענען אונדזערע לעסטער און זיידעס, אס דאס איז דער מאקסעם וואס מיר בעטן איין אז איר זאלט אים שטארק צו זיך אנדערע יידישע קהילות איבער דער וועלט.

די פערזענלעכקייט און די טעטיקייט פון ד"ר גאלדמאן איז מיר באקאנט זינט כמעט 40 יאר - האט געזאגט אוואקאס אן גאלד פון שווער פון רג, דעמאלט האט איינער אן זיינע מיטארבעטער, בעת אז אס'פה פון פאראיין פון יידישע אקא'דעמיער, אונדזרא, און געוואוינט דעם ציל און פונעם פון דער טעטיקייט פון יידישן וועלט'קאנגרעס, אלס א פארשטייערשע ארגאניזא'ציע פון די יידן איז דער גאנצער וועלט, נאך דעם ווי ער האט דערהאלטן בייזער די טעטיקייט וואס שטאמט אונטער ד"ר גאלדמאן במשך דער לאנגער צייט, האט דער רעדנער געזאגט: ס'איז, פארשטייט זיך, נישט אין מיין קאמפעטענץ אפ'צושאצן די היסטאריע פאלק פון נחום גאלדמאן אין יידישן לעבן, איך וועל זיך באגרענעצן אויסצודרוקן דעם הייטן וואונטש אונדזערן אז ער זאל פון היינט נאך אויך להאב דערפירן זיין מייסע מיט הצלחה, איך בין איבערצייגט אז זיין נאמען איז שוין אנגעשריבן אין אונדזער געשיכטע.

ישראל בערעקאוויטש, ליטערארישער עקסערטאד פון יידישן מליכע'סעאטער האט בא'גריסט אין דער יידישער שפראך, אונטער שטרייכנדיק אז דער יידישער קיבוץ פון רומע'ניע האט אלעס און רייכע, סטראזיעס אויפ'געבן.

שמה שווארץ ע"ה

פון זייער רעאליזירונגען אין דער מאגנעט פון די יידישע העיל, וואס איז אויפגעשטעלט גע'ווארן פון דער גרויסער יידישער קהילה פון בונעס-איינעם.

זייענדיק באוואונדערט אין ברייטע קריילן, האט ער זיך דערהאלטן די פריינטשאפט פון וויסטיקע פערזענלעכקייטן צווישן וועלכע אויך איציק מאנצער, רייכע שטענדיגער, מ. שגאל, שפעלבער, א. קאלניק, איינעק פון זיינע סאטאטל'ליכע זענען געווארן פאלקליך, (באט'שטיק, צייטונגס פארקויפער), זייער קולפ'טורן פיוטירן אין קאלעקציעס און מוזייען.

א פילויזאפיקע פערזענלעכקייט, א דינאמישער גייסט, עבן פארבונדן מיט דער יידישער קולטור און קונסט, איז ער פארבליבן זיין גאנצן לעבן פארבונדן מיט זיין געבורטס-לאנד.

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

★ דערשיינט צוויי מאל אין חודש 1.10.1974 בוקרעשט ★

דער אמבאסאדאר פון מדינת ישראל באגריסט צום נייעם יאר

דער געלעגנהייט פונעם נייעם יאר תשל"ה. דער רב הכולל שליט"א האט איבערגעשיקט דעם פאלק פון ישראל זיינע ברכות פון שלום און שפע. דער באזוך איז פארלאפן אין א הארציקער שטימונג.

ד"ר נחום גאלדמאן, א פראמינענטע פערזענלעכקייט

(סוף פון זייט 11)

האָט ד"ר גאלדמאן געזאָגט אין איינער פון זיינע געלונגענע רעדעס געהאלטן בעת זיין באזוך אין יאר 1967: „מיר לעבן אין א גרויסן יאָרהונדערט, איז וואָלט געזאָגט אין א גראַדעווען יאָרהונדערט. ס'איז א יאָרהונדערט אין וועלכן די גאנצע מענטש'הייט געפינט זיך אין מאַרש. מיליאָנען מענטשן האָבן זיך דערוואַסט צו א באַוואוסט'זיגיקער עקזיסטענץ און ווילן מער נישט לעבן אין די באַדינגונגען און אין אַל-דענונג וואָס איז געווען צוגעפאַסט צום נייַצטן יאָרהונדערט... אויב די פראָבלעמען וואָס באַשעפטיקן הייַנט די מענטשהייט וועלן נישט גענייטש ווערן אָיף א פרידליכן אופן דאן קען עס דערגיין צו א וועלט קאסא-סראַפּע. מיר, יידן זענען זייער אינטערעסירט און אַס די פראָבלעמען זאָלן געלייזט ווערן אָיף א פרידלעכן אופן און אין דעם זיין האָבן מיר געמיינזאמע אינטערעסן מיט די טאַיילאָסטישע לענדער.“

ד"ר נחום גאלדמאן איז א פריינד פון רומעניע. אין די קאָנפערענצן פון יידישן

אונדזערע אַעסט

זייענדיק אונגענומען פון רב הכולל ד"ר זוד משה רון שליט"א. די געסט האָבן מתחללעווען צול-נדרים אין יום כיפור אין בוקארעשטער קאָראל-טעמפל.

פון די זקנים, איז דער באזוך פארגעזעצט געווארן פירנדיק די געסט צו דער יוגנט. ס'זענען באזוכט געווארן די תלמוד-תורה קורסן פון דער בוקארעשטער קהילה, וואו אונדזערע יידן לערנען און מידלעך לערנען העברעאיש, די היליקע שפראך פון די תפילות און פון דער תורה. הקדושה, א קורס פאר אנפאנגער איז אנגעפירט דורך ה' ווערעסקא, א צווייטער דורך ה' מ. קאנער. דערנאך גייט מען אריבער צו דעם קורס פון די פארגעשיטענע, וואס איז אנגעפירט פון ה' קאלניקא. מיר פליסיקייט פון די תלמידים און די לערער זענען גלייך אנגעווענדט. די געסט באגריסן זיין ווארעם, אנהייבנדיג דיק זיין דערפאלג אין נייעם לערנאר, וואס האט זיך אנגעהויבן.

ריינדיקע מאַמענטן אין קאָראל-טעמפל

אין דער דאָזיקער צייט, איז דער קאָראל טעמפל — דער הויפט מקום קדוש פון יידישן ישוב אין רומעניע — איבערגעפולט געווארן מיט א גרויסן טרום טייל די צייט פאר תפילות מנחה ומערב, וואָס ווערט דאָ געדאוונט יעדן טאָג. הייַנט, אָבער, האָט עס א באַזונדערן כאַראַקטער, צוליב דער אָנזעהעניש פון די חשובע געסט. דאָס דאווענען איז דאָך די בעסטע געלעגנהייט פארן באַנענענען זיך פון די בוקארעשטער קהילה'ס מיטגלידער.

אויגער 18. זיין נחום גאלדמאן, באגלייט פון ה' ארמאנד אפאליא, שטייגן אריין אויף די טרעפ פונעם הויפט אריינגאנג, וואו זיי זענען אָפּגע-ווארט פון רב הכולל שליט"א און די אונדזערע מנהיגים פון דער פעדעראציע. ס'פאָרמירט זיך א פייערלעכער אטמוספערע, וואָס גייט אריין אין טעמפל, און מאַכט ווען דער באַר פון טעמפל הילכט אַפּ דעם הימל פון ברון הבא בעש וועט זיך געסט ווערן פארבעטן אז זיי זאָלן זיך זעצן אויף די ערנערטע קליין מדרג, דער יוגנט פאר, דיריגירט פון וו. קאָלניק, פירט אויס מיט מייסטערשאפט א פראָגראם פון העב-ראטישע שירים, די מייסטערשאפט פונעם אַר-טאטל, די זיכעריקייט פונעם ירינגען און בא-זונדערט דאָס קול פון דער סאָליסטיין ברינדוואס לייבאָוויטס'פרידמאן ווערט ווארעם אָפּגעשאַט. די שטימונג איז א פייערלעכע, דער חזן וו. (המשך אויף זייט 9)

פרעזידענט ניקאָלאַע טשאַושעסקו האָט אויפגענומען דעם פרעזידענט נ יידישן וועלט-קאָנגרעס

דער פרעזידענט פון דער סאָציאליסטישער רעפובליק רומעניע, הער ניקאָלאַע טשאַושעסקו, האָט אויפגענומען דעם 24 סעפטעמבער ד"י, דעם פרעזידענט פון יידישן וועלט-קאָנגרעס, נחום גאלדמאן, וועלכער געפינט זיך אויף א פרייוואטן באזוך אין אונדזער לאנד. אַלץ צו דעם אונדזערשטן האָט זיך באטייליקט דער דירעקטאר פונעם דעפארטאמענט פאר די אינטערנאַציאָנאַלע באציאונגען פון יידישן וועלט-קאָנגרעס, ארמאנד קאפלאן.

אין בוקארעשטער קאָראל-טעמפל בעת דעם קבלת פנים.

דער באזוך פון ד"ר נחום גאלדמאן

דער יידישער ישוב פון רומעניע האט אויפגע-נומען מיט כבוד און געהעריקער ערעניש די פראמינענטע פערזענלעכקייט פון נחום גאלד-מאן, פרעזידענט פון יידישן וועלט-קאָנגרעס, און לאנגטיקער און אויסגעפירטער פריינט פון אונדזער לאנד און קהילה. ער איז געווען בא-גלייט פון ארמאנד קאפלאן, דירעקטאר פון אַפ-טיל פאר אינטערנאַציאָנאַלע באציאונגען ביים יידישן וועלט-קאָנגרעס. אזוי ווי דער באזוך איז פארגעקומען בין כּאָל לעצער, צווישן ראש השנה און יום כיפור, וועט דאָס זיין א גוטער אנהויב פונעם גוטן לעבן, פון די רעאליזירונגען וואָס מיר וועלן אלע אויפמעסן. אין יאר תשל"ה וואָס האָט זיך איינע אָנגעהויבן.

דער זייער איבערגעלאדענער פראָגראם, פון פרעזידענט נחום גאלדמאן, האט אים גישט דערלויבט צו פארברענגען ביי אונדז בלויז זייער א קורצע צייט. ער וואָלט געווען געוואלט פארלעגען אַס דעם באזוך, ווייל די דערפאר-רוג און די רעאליזירונגען פונעם יידישן קיבוץ אין רומעניע זענען מערקווירדיקע און פון גרעסטן אינטערעס פארן יידישן לעבן בכלל. זיינע פילפאכיקע התחייבותן האָבן געמאכט זיין אנטוועהייט אנדערשטאוו; אָבער, די ענטפריע און דינאמיק וואָס כאַראַקטעריזירט זיין פערזענ-לעכקייט, האָט ער אויסגענוצט צום מאַקסימום ווייל יעדע שעה, ווילנדיק זיך באַנענען אומ-מיטבאָר מיט וואָס מער אספעקטן פון אונדזער קהילה'לעבן.

אין דער קאנצעלאריע פון רב הכולל שליט"א

דער אנהויב פון זיין באזוך האט זיך אנט-וויקלט אין דער קאנצעלאריע פון רב הכולל שליט"א. אין נאכטמאט פון 23סטן סעפטעמבער ד"י, דא וואו עס שלאגט דאס הארץ פון דער קהילה, אין איר לעבנדיקסטן צענטער האבן זיך געפונען אין אַס די פייערלעכע מאַמענטן די מיטגלידער פון ליטווינגס-קאָמיוניסטן פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומע-ניע, ווי אויך די פערזענלעכע פון די הויפט-קהילות אין לאנד. אין זייער אלעמענס נאָכעם האָט דער פרעזידענט פון דער פעדעראציע, דער רב הכולל שליט"א, אויסגעדריקט די חשובע געסט א ווא-רעמעם און ברודערלעכן ברוך'הבא.

אָס דער ערשטער קאָנטאַקט איז געווען פיל מער ווי א פראַטאָקאלאַרער באזוך. ער האָט גע-האט א קאָנסטרוקטיוון כאַראַקטער, פון טעטי-קייט.

געשטענדיק אויפן אינטערעס וואָס די געסט האָבן ארויסגעוויזן, האָט דער רב הכולל אינ-פארמיט וועגן די הויפט-אספעקטן און טעטי-קייט פון דער פעדעראציע און פון אונדזערע קהילות. זיינע אייער לעצטן באזוך — האָט גע-זאָגט דער רב הכולל — זענען פאריבער זיבן יאָר, און במשך אַס דער צייט האָט דאָס סא-ציאליסטישע רומעניע געמאכט ריזיקע פאָרשריט.

ד"ר נחום גאלדמאן

דער שנעלצוג פון א זיגער א פערטל דריי,
ערנאך דער פערזאנענצוג א זיגער דרייפערטל
נעץ, אפילו אויך די היגע קורסע פון זיגער

ကုသိုလ်

THE COLLEGE